

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Θεατρικών Σπουδών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών

Υποκριτικής και Σκηνοθεσίας

Μεταπτυχιακή Διατριβή

Τίτλος: *Λεωφορείο ο Πόθος*

- A) Το Έργο του Tennessee Williams *Λεωφορείο ο Πόθος* και η Πρόσληψή του στους Νεότερους Χρόνους.**
- B) Μία Νέα Σκηνοθετική Πρόταση.**

Μαρία Μπενάκη

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια

Δρ. Άννα Τσίχλη

Αθήνα, Ιούνιος 2015

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Θεατρικών Σπουδών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών

Υποκριτικής – Σκηνοθεσίας

Μεταπτυχιακή Διατριβή

Τίτλος: *Λεωφορείο ο Πόθος*

A) Το Έργο του Tennessee Williams *Λεωφορείο ο Πόθος* και η Πρόσληψή του στους Νεότερους Χρόνους.

B) Μία Νέα Σκηνοθετική Πρόταση.

Μαρία Μπενάκη

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια

Δρ. Άννα Τσίχλη

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών

στη Μαρία Μπενάκη

από τη Σχολή Θεατρικών Σπουδών

του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Αθήνα, Ιούνιος 2015

Περίληψη

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή εξετάζει το θεατρικό έργο του Τέννεσσι Ουίλλιαμς *Λεωφορείο ο Πόθος* και την πρόσληψή του στους νεότερους χρόνους. Στόχος της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής είναι να βοηθήσει όσους ενδιαφέρονται να μελετήσουν το *Λεωφορείο ο Πόθος* (φοιτητές, ηθοποιούς, σκηνοθέτες κ.ά.) δίνοντάς τους πληροφορίες μέσα από την έρευνά μου, αναλύσεις χαρακτήρων, συνεντεύξεις ηθοποιών που στο παρελθόν υποδύθηκαν τους βασικούς χαρακτήρες του έργου καθώς και μια νέα δική μου σκηνοθετική πρόταση. Η παράστασή μου δόθηκε στην Αθήνα στις 26/4/15.

Στην παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή, εξετάζονται τα δραματουργικά του στοιχεία του *Λεωφορείου ο Πόθος* και γίνεται μια σύντομη παγκόσμια παραστασιογραφική αναφορά.

Στην παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή εξετάζεται επίσης το *Λεωφορείο ο Πόθος* όπως προβλήθηκε στον κινηματογράφο και στην οθόνη (τηλεταινίες) από το 1951 έως σήμερα (2015). Ακολουθούν οι συνεντεύξεις των ηθοποιών: Δημήτρη Καπετανάκου, Τζωρτζίνας Παλαιοθόδωρου, Γιάννη Στάνκογλου και Πέμυς Ζούνη.

Η μελέτη μου για το έργο αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας νέας δικής μου σκηνοθετικής πρότασης. Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή αναφέρεται στην επιλογή του έργου καθώς και στις σκηνές τις οποίες επέλεξα να παρουσιάσω. Επίσης, γίνεται λόγος για τη διαδικασία επιλογής συνεργατών και την εμπειρία μου από την διαδικασία της παράστασης. Στην παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή συμπεριλαμβάνεται το dvd της παράστασης (χρονικής διάρκειας μίας ώρας και έξι λεπτών).

Summary

This thesis examines the play of Tennessee Williams' *A Streetcar Named Desire* and its perception during the modern years. The aim is to help those who are interested in studying the play *A Streetcar Named Desire* (students, actors, directors, etc.), by giving them information through my research, character analysis, interviews of actors who previously portrayed the main characters of the play and by my new directorial approach. The performance was held in Athens on 26/04/15.

The thesis examines the dramaturgical elements of the play and there is a short presentation of some of the world premieres. It also examines the *Streetcar Named Desire* as presented in film and screen (TV movies) from 1951 to date 2015. Included below are interviews of actors: Dimitris Kapetanakos, Georgina Palaiothodoros, John Stankoglou and Pemi Zouni.

My study of this project resulted in the creation of a new directorial approach. This master thesis also presents the selection of the project and the scenes chosen to present. In addition, it shows the procedure of my partner selection process and the experience of the process of the show. In this master thesis the dvd of the play is included (duration one hour and six minutes).

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ την οικογένειά μου και τις καθηγήτριες Δρ. Αύρα Σιδηροπούλου και Δρ. Αθηνά Στούρνα για τη βοήθειά τους.

Ευχαριστώ την Κατερίνα Διδασκάλου και όλους τους συντελεστές της παράστασής μου καθώς και τους ηθοποιούς: Πέμυ Ζούνη, Γιάννη Στάνκογλου, Δημήτρη Καπετανάκο και Τζωρτζίνα Παλαιθοόδωρου που με βοήθησαν στην εκπόνηση της μεταπτυχιακής μου διατριβής.

Ευχαριστώ την επιβλέπουσα καθηγήτρια Δρ. Άννα Τσίγλη και της αφιερώνω την παράσταση.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1 Εισαγωγή	1
2 Το Έργο του Τέννεσι Ουίλλιαμς <i>Λεωφορείο ο Πόθος</i> και η Πρόσληψή του στους Νεότερους Χρόνους	3
2.1 Ιστορικό - Κοινωνικό Πλαίσιο του Έργου.....	3
2.2 Η Γλώσσα.....	4
2.3 Δραματουργικά Στοιχεία του Έργου.....	4
α) Πλοκή.....	4
β) Είδος.....	4
γ) Υπόθεση.....	5
δ) Χαρακτηρολογική Ανάλυση και Ψυχολογική Σκιαγράφηση των Προσώπων του Έργου.....	5
ε) Σύντομη Αναφορά στα Επαναλαμβανόμενα Μοτίβα στο Έργο του Ουίλλιαμς.....	8
ε) 1 Ποιητικός Ρεαλισμός.....	8
ε) 2 Η Μυθολογία του Αμερικάνικου Νότου.....	8
ε) 3 Ο Προστάτης.....	8
ε) 4 Δραματουργική Σύγκρουση.....	8
ε) 5 Απόντες.....	9
ε) 6 Θάνατος – Πόθος.....	9
ε) 7 Ειρωνεία & Χιούμορ.....	9
ε) 8 Βιασμός.....	9
ε) 9 Το Πέρασμα του Χρόνου/Χαμένα Νιάτα.....	10
ε) 10 Outsiders.....	10
ε) 11 Μισογυνισμός.....	10
στ) Βασικά Σύμβολα.....	11
3 Παραστασιογραφία του Έργου	14
3.1 Διεθνείς Πρεμιέρες και Βραβεύσεις.....	14
3.2 Μιούζικαλ και Όπερα.....	17
3.3 Θεατρικές Παραστάσεις στην Ελλάδα.....	18
4 Το <i>Λεωφορείο ο Πόθος</i> στον Κινηματογράφο και στην Οθόνη (από το 1951 έως το 2015)	21
4.1 Ταινία Ηλία Καζάν: <i>Λεωφορείο ο Πόθος</i> (1951) - Βραβεία - Λογοκρισία.....	21

4.2 Τηλεταινίες.....	22
4.3 Ταινία Woody Allen: <i>Θλιμμένη Τζάσμιν</i> (2013).....	23
5 Συνεντεύξεις.....	24
5.1 Δημήτρης Καπετανάκος (Μητς, 2014-2015).....	24
5.2 Τζωρτζίνα Παλαιοθόδωρου (Στέλλα, 2014-2015).....	25
5.3 Γιάννης Στάνκογλου (Στάνλεϋ, 2008).....	26
5.4 Πέμω Ζούνη (Μπλανς, 2007).....	27
6 Μία Νέα Σκηνοθετική Πρόταση.....	30
6.1 Επιλογή Έργου και Σκηνών.....	30
6.2 Διαδικασία Επιλογής Συνεργατών – Διανομή Ρόλων.....	32
7. Σκηνοθετική Προσέγγιση.....	36
7.1 Οι Πρόβες, η Συνεργασία και ο Ρόλος μου ως Σκηνοθέτης της Παράστασης.....	36
7.2 Υποκριτική Μέθοδος.....	37
7.3 Η Σκηνοθετική μου Άποψη.....	38
7.4 Σκηνικά.....	41
7.5 Σκηνικά Αντικείμενα.....	41
7.6 Κοστούμια.....	42
7.7 Φωτισμός.....	43
7.8 Μουσική.....	44
8. Επίλογος.....	46
Παράρτημα Α.....	48
Τεχνικά Χαρακτηριστικά της Μαγνητοσκοπημένης Παράστασης.....	48
A.1 Ηχητικά Εφέ.....	48
A.2 Οπτικά Εφέ.....	48
A.3 Κάμερα.....	48
Παράρτημα Β.....	49
Η Παράσταση.....	49
B. Dvd Παράστασης.....	49
Βιβλιογραφία.....	50

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή εξετάζει στα πρώτα κεφάλαια το έργο του Τέννεσι Ουίλλιαμς *Λεωφορείο ο Πόθος* και την πρόσληψή του στους νεότερους χρόνους. Εξετάζεται το θεατρικό έργο *Λεωφορείο ο Πόθος* ως προς το ιστορικό και κοινωνικό του πλαίσιο, τον ποιητικό του ρεαλισμό, την γλώσσα, τη δραματουργική σύγκρουση και τα πρόσωπα του έργου. Αναφέρονται επίσης τα δραματουργικά στοιχεία του έργου – πλοκή (υπόθεση) και γίνεται μια σύντομη περιγραφή των έντεκα σκηνών του. Ακολουθεί μια χαρακτηριστική ανάλυση (ψυχολογική σκιαγράφηση των προσώπων του έργου όπως των: Μπλανς, Στάνλεϋ, Στέλλα, Μιτς, Γιούνις και Στηβ). Επίσης γίνεται λόγος για τα επαναλαμβανόμενα μοτίβα στο έργο του Ουίλλιαμς όπως είναι: η μυθολογία του αμερικάνικου Νότου, ο προστάτης, οι απόντες χαρακτήρες, ο θάνατος και ο πόθος, η ειρωνεία και το χιούμορ. Στη συνέχεια γίνεται αναφορά στο θέμα του βιασμού, το πέρασμα του χρόνου/τα χαμένα νιάτα, τους outsiders - τους περιθωριοποιημένους χαρακτήρες που ρέπουν προς τον αλκοολισμό, την ομοφυλοφιλία και την τρέλα. Ακολουθεί μια σύντομη αναφορά στον μισογυνισμό και στα βασικά σύμβολα του έργου.

Πιο κάτω εξετάζεται το *Λεωφορείο ο Πόθος* όπως παρουσιάστηκε στη σκηνή στην Αμερική αλλά και παγκοσμίως. Αναφέρονται οι παραστασιογραφικές διαστάσεις του κειμένου – οι διεθνείς πρεμιέρες και τα βραβεία. Επίσης γίνεται λόγος και για τις πιο σημαντικές θεατρικές παραστάσεις του *Λεωφορείου ο Πόθος* στην Ελλάδα.

Στην παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή εξετάζεται επίσης το *Λεωφορείο ο Πόθος* όπως προβλήθηκε στον κινηματογράφο και στην οθόνη από το 1951 έως σήμερα (2015). Αναλυτικότερα αναφέρεται η ταινία του Ηλία Καζάν: *Λεωφορείο ο Πόθος* (1951), τα βραβεία τα οποία απέσπασαν η ταινία και οι συντελεστές της καθώς και το ρόλο που έπαιξε η λογοκρισία στην ταινία του Καζάν. Ακολουθούν οι τηλεταινίες, οι οποίες είχαν θέμα τους το *Λεωφορείο ο Πόθος* καθώς και η πρόσφατη ταινία του Γούντι Άλλεν: *Θλιμμένη Τζάσμιν* (2013). Το πέμπτο κεφάλαιο περιέχει συνεντεύξεις ηθοποιών που υποδύθηκαν τους βασικούς χαρακτήρες του *Λεωφορείου ο Πόθος* στο παρελθόν.

Στο έκτο και έβδομο κεφάλαιο παρουσιάζεται μια νέα δική μου σκηνοθετική πρόταση του έργου - *Λεωφορείο ο Πόθος*. Στην μεταπτυχιακή διατριβή γίνεται λόγος για την επιλογή του έργου καθώς και για τις σκηνές που επέλεξα να παρουσιάσω. Αναφέρω ονομαστικά τους συνεργάτες μου, τον τρόπο με τον οποίο τους επέλεξα και την εμπειρία μου από την συνεργασία μας. Στη συνέχεια ακολουθεί η σκηνοθετική μου προσέγγιση στο έργο και η περιγραφή της σκηνοθετικής μου ιδέας. Η μεταπτυχιακή διατριβή ολοκληρώνεται με την αναφορά και την περιγραφή: των σκηνικών, των σκηνικών αντικειμένων, των κοστούμιών, του φωτισμού και της μουσικής. Ο επίλογος είναι στο όγδοο κεφάλαιο. Στο πρώτο παράρτημα γίνεται αναφορά των ηχητικών εφέ, των οπτικών εφέ και του τύπου της κάμερας που χρησιμοποιήθηκε στο γύρισμα της παράστασης της ενώ στο δεύτερο συμπεριλαμβάνεται το dvd της παράστασης (χρονικής διάρκειας μίας ώρας και έξι λεπτών).

Κεφάλαιο 2

Το Έργο του Τέννεσι Ουίλλιαμς *Λεωφορείο ο Πόθος* και η Πρόσληψή του στους Νεότερους Χρόνους

Το *Λεωφορείο ο Πόθος* (1947) ψηφίστηκε ως το πιο σπουδαίο έργο του εικοστού αιώνα από την *American Theatre Critics Association* και ως το πιο σπουδαίο έργο του Τέννεσι Ουίλλιαμς (Abbotson 2005, 8).¹

2.1 Ιστορικό-Κοινωνικό Πλαίσιο του Έργου

Το Μπρόντγουεϊ τα μεταπολεμικά χρόνια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου κυριαρχείτο από μουσικές κωμωδίες και αναβιώσεις έργων των Αριστοφάνη, Shakespeare, Chekhov, Wild κ.ά., ενώ ο εφοδιασμός τους με καινούργια έργα υπολείπονταν κατά πολύ από την προπολεμική τους αφθονία (Roudané 2003, 47).²

---

¹ Ο Τέννεσι Ουίλλιαμς (Thomas Lanier Williams III, 1911-1983) (Banach 2010, 55). Πέθανε μόνος του το βράδυ της 24/25ης Φεβρουαρίου μέσα σε δωμάτιο ξενοδοχείου της Νέας Υόρκης - Ελυζέ (Weiss 2014: 3, Bak 2013: 257). Ο Ουίλλιαμς βρέθηκε νεκρός με ένα πώμα μπουκαλιού σφηνωμένο στο λαιμό του (Σιδηροπούλου 2014, 44). Ο Ουίλλιαμς έγραψε τουλάχιστον εβδομήντα έργα, δύο μυθιστορήματα, πέντε συλλογές με ιστορίες, δύο τόμους ποιημάτων, δοκίμια, απομνημονεύματα, επιστολές και περιοδικά/journals (Sofer 2005, 219-221). Η γραφή υπήρξε για τον Ουίλλιαμς, ο τρόπος υπέρβασης του πόνου και ήταν η φυγή του από τους εφιάλτες που τον κατέτρεχαν (αλκοολικός πατέρας, προβλήματα νευρικής φύσεως της μητέρας του - Εντουίνας αλλά και της αδελφή του - Ρόουζ) κ.ά. (Βιβιλάκης 2005: 18 Δεκεμβρίου, Hooper 2012: 5).

² Ο δραματικός κόσμος του Ουίλλιαμς, η υποδομή της ιστορίας του έργου *Λεωφορείο ο Πόθος* έχει παραλληλιστεί με εκείνον του Anton Chekhov στον *Βυσσινόκηπο* αλλά και με του August Strindberg στη *Δεσποινίδα Ζυλί* τόσο για τον «παρακμασμένο» κοινωνικό περίγυρό τους όσο και για τις «αδυναμίες» των αντιηρώων τους (Ουίλλιαμς 1998, 219).

Ο Ουίλλιαμς παρουσιάζει στο κοινό του το πραγματικό Αμερικανικό πλαίσιο. Η Μπλανς και ο Στάνλεϋ αντιπροσωπεύουν την Αμερική της δεκαετίας του 1940. Όταν η Μπλανς εκπροσωπεί τον παλιό Νότο, ο Στάνλεϋ εκπροσωπεί «την σύγχρονη Αμερική, τον μετανάστη, τον άνθρωπο της πόλης». Για τους κριτικούς Hern και Hooper, η ένταση στο έργο προέρχεται από τις συγκρούσεις του παλιού αλλά ωραίου ονείρου του Νότου (Μπελ Ρεβ) που όμως πεθαίνει και της νέας αστικής αγριότητας της Νέας Ορλεάνης (Weiss 2014, 5).

Ο Ουίλλιαμς στο *Λεωφορείο ο Πόθος* απάλυνε την παρουσίαση της πραγματικότητας. Ο Στάνλεϋ και οι κάτοικοι της φτωχογειτονιάς, με την ονομασία Ηλύσια Πεδία, εκπροσωπούν την επιβίωση (Gassner 1948, 7).

2.2 Η Γλώσσα

Ο Ουίλλιαμς με τον τρόπο που χρησιμοποιεί τις λέξεις μπορεί να αυξήσει το σασπένς - αγωνία και να ενισχύσει την ποιότητα του χαρακτήρα και της συγκίνησης (Bloom 2003, 107). Η επιλογή της γλώσσας του σκοπίμως βοηθάει ώστε να δημιουργηθούν αυθεντικοί χαρακτήρες (π.χ. τα αγγλικά που μιλάει ο «Πολωνός»). Τα γαλλικά που χρησιμοποιεί δημιουργούν μια αίσθηση απομόνωσης (Banach 2010, 73-74). Τα ισπανικά χρησιμοποιούνται σε κομβικό σημείο του έργου, στην ένατη σκηνή με την παρουσία της Μεξικάνας, όταν η Μπλανς αναφέρεται στα ειλικρινή της συναισθήματα και δικαιολογεί τον εαυτό της στον Μιτς (Ουίλλιαμς 2002, 141-142).

2.3 Δραματουργικά Στοιχεία του Έργου

α) Πλοκή

Το έργο αποτελείται από έντεκα σκηνές. Οι πρώτοι κριτικοί του *Λεωφορείου ο Πόθος* όπως οι: Corrigan, Adler, Murphy χαρακτήρισαν την πλοκή ως επεισοδιακή και αποσπασματική (Kolin 1998, 63). Κατά τον Tischler, η πλοκή χαρακτηρίζεται ως «εξαιρετική» αλλά ταυτόχρονα και «απλή» (Kolin 1998, 63). Σύμφωνα με τον Adler, η πλοκή χτίζεται γύρω από το «πρότυπο/υπόδειγμα της άφιξης και αναχώρησης, ενώ οι δεσμοί μεταξύ των ανθρώπων σπάνε» (Kolin 1998, 63).

β) Είδος

Στο ερώτημα σε ποιο είδος θεατρικών κειμένων ανήκει το έργο *Λεωφορείο ο Πόθος* και πάλι οι γνώμες των ειδικών διχάζονται π.χ. σύμφωνα με τον Homan ο συγκεκριμένο έργο χαρακτηρίζεται ως μια κωμωδία και η οποία καταλήγει σε τραγωδία (Kolin 1998, 65). Κατά

τον Thompson χαρακτηρίζεται ως «μία ρομαντική τραγωδία αλλά και ως μια μαύρη ειρωνική κωμωδία» (Kolin 1998, 63). Οι κριτικοί Harwood, Berkman και Miller ακολουθώντας τον πρώτο σκηνοθέτη του *Λεωφορείου ο Πόθος* - τον Ηλία Καζάν ορίζουν το έργο ως τραγωδία, εν μέρει, λόγω της πλοκής του (Kolin 1998, 63).

γ) Υπόθεση

Η Μπλανς Ντυμπούά είναι μια «ξεθωριασμένη» καλλονή του νότου (Southern Belle), φιλόλογος στο επάγγελμα, χρεοκοπημένη, αλκοολική και διωγμένη από την πόλη της το Λώρελ. Αναγκάζεται να μετακομίσει στο σπίτι της αδελφής της Στέλλας στη Νέα Ορλεάνη. Η Μπλανς παίρνει το λεωφορείο *ο Πόθος* και φθάνει στη γαλλική συνοικία με την ονομασία Ηλύσια Πεδία. Κατά τη διαμονή της δυσκολεύεται να προσαρμοστεί στις συνθήκες της φτωχογειτονιάς και στις συνήθειες των ντόπιων. Η αποκάλυψη από την Μπλανς της πώλησης του χαμένου, υποθηκευμένου οικογενειακού κτήματος στο Μπελ Ρεβ στην Στέλλα και στον γαμπρό της Στάνλεϋ Κοβάλσκι δημιουργεί εντάσεις. Η Μπλανς μπαίνει στο στόχαστρο του άξεστου Στάνλεϋ. Ο Στάνλεϋ ερευνά μαθαίνει και αποκαλύπτει το ένοχο παρελθόν της Μπλανς και αυτό έχει ως συνέπεια να χαλάσει η σχέση της με τον Μιτς (φίλο του Στάνλεϋ). Όταν η Στέλλα πάει στο μαιευτήριο να γεννήσει, ο Στάνλεϋ μεθυσμένος βιάζει τη Μπλανς. Η ψυχική υγεία της Μπλανς κλονίζεται ακόμη περισσότερο και καταλήγει στο ψυχιατρείο (Ουίλλιαμς 2002, 9-169).

δ) Χαρακτηρολογική Ανάλυση και Ψυχολογική Σκιαγράφηση Προσώπων Έργου

Ο Ουίλλιαμς παρομοιάζει την Μπλανς με την πεταλουδίτσα της νύχτας (ένα παραδοσιακό σύμβολο της ψυχής) είναι όμως και τίγρης (σάρκα). Η Μπλανς είναι εγκλωβισμένη σε ένα σώμα που προσπαθεί να το υπερβεί και δεν τα καταφέρνει αλλά είναι πανούργα και μπορεί να γίνει επιθετική (Bloom 2005: 122, Kolin 2000: 3). Ο Ουίλλιαμς σε ένα γράμμα του στην ατζέντη του Audrey Wood, μεταγενέστερα, ομολόγησε: «Εγώ ήμουν και ακόμη είμαι η Μπλανς... (αλλά) έχω κι έναν Στάνλεϋ μέσα μου επίσης» (Kolin 2000, 4).

Κατά τον Κώστα Γεωργουσόπουλο: «Η Μπλανς Ντυμπούά είναι το χαρακτηριστικότερο δείγμα της σχιζοφρενικής τυπολογίας: πουριτανή, πόρνη, αλκοολική, μεγαλομανής, εκμαυλίστρια ανηλίκων, ψεύτρα, ανέστια, άπληστη ερωτικά, σεμνότυφη όμως, ανικανοποίητη, με σαδομαζοχιστικές τάσεις, αλγόλαγνη και απωθητική. Αφού δεν μπορεί να αναπλάσει από τον κόσμο της, δραπετεύει από αυτόν» (Γεωργουσόπουλος 2010, 106). Την Μπλανς, μπορεί ακόμη κανείς να τη χαρακτηρίσει ως μια γυναίκα ψυχωτική, νυμφομανή, αμυντική, αυτοκαταστροφική αλλά ταυτόχρονα και πολύ ρομαντική (Bloom 2005, 127).

Η Μπλανς και ο Στάνλεϋ συμβολίζουν μια αντίθεση μεταξύ πνεύματος και σάρκας (Roudané, 2003, 60). Κατά τον Μάριο Πλωρίτη: «Η Μπλανς νιώθει αποστροφή για τους τρόπους του Στάνλεϋ, αλλά και σεξουαλική έλξη για το «αληθινό αρσενικό» που αυτός ενσαρκώνει...Λέει πως «το αντίθετο του θανάτου είναι ο πόθος» κι αυτή ταλανίζεται από πόθους, ακόμα και για νεαρά αγόρια, αλλά κατηγορεί την αδερφή της επειδή μένει με τον Στάνλεϋ από «ζωώδη πόθο». Η Μπλανς θέλει να σώσει τη Στέλλα από τον πρωτόγονο και κακότροπο Στάνλεϋ αλλά φτάνει να του φερθεί εκείνη με άκρα «κακότητα», προσπαθώντας να του αποσπάσει ό,τι πιο αγαπητό του, τη γυναίκα του. Όμως, το «σωτήριο καλό» οδηγεί σε όλεθρο την ίδια και το σπιτικό των Κοβάλσκι...» (Ουίλλιαμς 1998, 216).

Ο Στάνλεϋ είναι άξεστος και αυτάρεσκος όχι κακός και φέρεται με βία στην Μπλανς επειδή την βλέπει σαν απειλή. «Ο βιασμός της Μπλανς είναι ένα μίγμα από εκδίκηση και εκπλήρωση του πόθου που διαβλέπει σ' αυτήν παρά που νιώθει εκείνος» (Ουίλλιαμς 1998, 216). Ο Στάνλεϋ επιτίθεται στην Μπλανς με τα φυσικά του όπλα, την απογυμνώνει από την απατηλή επιφάνεια, στρέφει τη γυμνή λάμπα προς το πρόσωπό της για να αποκαλύψει την φυσική της αδυναμία. Την απομονώνει από την αγάπη της αδελφής της, την βιάζει και την στέλνει στο άσυλο (Bloom 2005, 125). Ο κριτικός Dworkin τόνισε τη γεμάτη σκληρότητα, χυδαιότητα και αχρειότητα συμπεριφορά του Στάνλεϋ που καταπιέζει βάνουσα την κουριάδα του (Kolin 1998, 58). Ο Adler και ο Bigsby όμως υποστηρίζουν ότι υπάρχει και «η Μπλανς» - πλευρά στον Στάνλεϋ. Αυτό σημαίνει ότι ο κύριος Κοβάλσκι εμφανίζει μια τρυφερότητα στις δικές του φαντασιώσεις μέσα από τα χρωματιστά φώτα και τις κόκκινες πιτζάμες του (Kolin 1998, 59).

Η Στέλλα είναι ένα εκλεπτυσμένο κορίτσι που βρήκε ένα είδος σωτηρίας στην αγκαλιά του Στάνλεϋ. Αγνοεί τις ανάγκες των άλλων (έφυγε μακριά από ηλικιωμένους συγγενείς) και τελικά υιοθετεί τις δικές της ψευδαισθήσεις για να συνεχίσει τη ζωή της. Κρατάει τα μάτια της κλειστά και περιμένει τον Στάνλεϋ στο σκοτάδι. Ο γάμος της δίνει ένα σκοπό. Η μητρότητα της εγγυάται έναν συνεχόμενο ρόλο ακόμη κι εάν ο πόθος του Στάνλεϋ γι' αυτήν κάποτε σβήσει. Ο ερχομός της Μπλανς την γύρισε πίσω στην εξαρτημένη παιδική της ηλικία και την γέμισε συναισθηματική και υλική ανασφάλεια (Hern & Hooper 2014, xxxvi-xxxvii/36-37).

Σύμφωνα με τον Bigsby, οι πράξεις της Στέλλας υπαγορεύονται από ένα «μείγμα αναγκαιότητας και έρωτα». Ο Kerman λέει ότι «η Στέλλα, όπως οι περισσότεροι άνθρωποι, συμμερίζεται και τους δύο τρόπους ζωής, συγγενεύει με το ρομαντικό και παντρεύτηκε το

ρεαλιστικό». Η Londré όμως συμπληρώνει: «Η Στέλλα και ο Μιτς έχουν αλλάξει μετά τον ερχομό της Μπλανς και γι' αυτό ίσως καταφέρουν να σταθούν απέναντι/εναντίων της ηγεμονίας των πιθήκων» (Kolin 1998, 60).

Εάν κάποιος αρχικά οδηγεί στην τρέλα την Μπλανς αυτός είναι ο Μιτς ο οποίος της ματαιώνει τα σχέδια του γάμου τους (Winchell 2006, 169). Η ευγένεια και η αμηχανία του Μιτς δείχνουν ένα ήθος σπάνιο για αυτή την περιοχή της Νέας Ορλεάνης, χορεύει σαν αρκούδα και ακολουθεί τα βήματα της Μπλανς στο βαλς. Αυτή η πρώτη εμφάνιση χαρακτηρίζει τον Μιτς ως το πιο ευαίσθητο μέλος του «κόσμου των Κοβάλσκι» (Roberts 1965, 38).

Ο Μιτς είναι ένας ευπρόσδεκτος παίκτης του πόκερ (Bloom 2003, 106). Συχνά χαρακτηρίζεται από τους κριτικούς ως αξιολύπητος και κρίνεται για έλλειψη ανδρισμού, η οποία μεταφράζεται ως «το αγοράκι της μαμάς». Κατά τον Bedient: «Ο Μιτς είναι πολύ άτσαλος/ατζαμής για να γίνει ήρωας» και σύμφωνα με τον Miller: «Η μοίρα του Μιτς είναι να επιστρέψει στο σπίτι, στη μητέρα του και να στον πνευματικό του θάνατο» (Kolin 1998, 61-62). Ο Μιτς όταν μιλάει συχνά αφήνει τις φράσεις του ανολοκλήρωτες και ασύντακτες μεταξύ τους. Στο τέλος, η Μπλανς αποχωρεί με τον καινούργιο «θαυμαστή» της - τον ευγενικό γιατρό - και ο Μιτς μένει απρηγόρητος να συλλογιστεί τι έχασε με το κεφάλι κατεβασμένο πάνω στο τραπέζι του πόκερ (Voss 2002, 136, 140). Ο κόσμος του Μιτς κατέρρευσε διότι ήταν ανίκανος να αντιληφθεί το πραγματικό βάθος των συναισθημάτων της Μπλανς (Roberts 1965, 38).

Οι γκροτέσκοι χαρακτήρες που δημιουργεί ο Ουίλλιαμς εμπίπτουν στη λογική του φλερτ με τον ορίζοντα προσδοκιών του μεγάλου κοινού. Από την αρχή της καριέρας του ο συγγραφέας αποζητούσε το μεγάλο κοινό και συνήθιζε να λέει «Όσο μεγαλύτερο είναι το κοινό τόσο το καλύτερο» (Πατσαλίδης 2011, 6 Μαρτίου).

Η Γιούνις Χάμπελ και ο σύζυγός της Στηβ Χάμπελ είναι οι γείτονες των Κοβάλσκι και παρουσιάζονται ως το κωμικό ζευγάρι. Σύμφωνα με τον Kolin, η Γιούνις ευτελίζεται στη σχέση της με τον Στηβ. Η Γιούνις συμβολίζει τις φιλεύσπλαχνες αρετές, οι οποίες βρίσκονται στον πυρήνα του συστήματος πεποιθήσεων του Ουίλλιαμς – γυναικεία φιλία αλλά και τον σκληρό ρεαλισμό όπου θριαμβεύει μέσα σε τόσο πόνο (Kolin 1998, 62).

ε) Σύντομη Αναφορά στα Επαναλαμβανόμενα Μοτίβα στο Έργο του Ουίλλιαμς

ε) 1 Ποιητικός Ρεαλισμός

Στο *Λεωφορείου ο Πόθος*, η χρήση της μουσικής και τα ηχητικά εφέ κορυφώνουν ή σχολιάζουν μια δραματική σκηνή π.χ. όταν η Μπλανς πανικοβάλλεται εμείς ακούμε το ουρλιαχτό μιας γάτας στο δρομάκι ή ακούμε να περνάει μια βροντερή ατμομηχανή (Roudané 2003, 51). Οι ήχοι της πόλης της Νέας Ορλεάνης και ειδικά η μπλουζ μουσική της, έχουν μεγάλη συμβολική σημασία. Για παράδειγμα ο Kolin επισημαίνει ότι οι κραυγές των πλανόδιων πωλητών στο τέλος της δεύτερης σκηνής συνοψίζουν ό,τι έγινε και προοικονομούν το τι θα ακολουθήσει (Kolin 1998, 63). Ο Καζάν υποστηρίζει ότι το μελαγχολικό πιάνο (blue piano) εκφράζει την ψυχή της Μπλανς. Η μουσική της πόλκα και ο ήχος του πυροβολισμού συνοδεύουν τις τύψεις της Μπλανς για την αυτοκτονία του Άλλαν (Bloom 2005, 115, 117).

ε) 2 Η μυθολογία του Αμερικάνικου Νότου

Σε πολλά από τα έργα του Ουίλλιαμς συχνά γίνονται κύριο θέμα η χαμένη ευγένεια και οι αλλαγές στον τρόπο ζωής του Νότου (Banach 2010, 56).

ε) 3 Ο Προστάτης

Μια γυναίκα σύμφωνα με την παράδοση του παλιού νότου πρέπει να βρει προστασία μέσω ενός άλλου ατόμου. Η Μπλανς ανακοινώνει το βασικό της κίνητρο την ανάγκη για καταφύγιο και την επιθυμία για ανθρώπινη επαφή. Η Μπλανς αντιλαμβάνεται τον γιατρό ως προστάτη όπου μπορεί να στηριχθεί πάνω του και του λέει: «Όποιος και να είσαστε – εγώ, ξέρετε, πάντα στηριζόμουνα στην καλοσύνη των ξένων» (Ουίλλιαμς 2002: 169, Roudané 2003: 52, 61).³

ε) 4 Δραματουργική Σύγκρουση

Ο Ουίλλιαμς πειραματίστηκε πάνω σε πολλές επινοήσεις και πολλές θεατρικές τεχνικές για να ενισχύσει τη δραματική σύγκρουση στα έργα του. Στο *Λεωφορείο ο Πόθος* συχνά παραθέτει τη μια σκηνή με μια άλλη π.χ. όταν η Μπλανς τραγουδάει στην μανιέρα, ο Στάνλεϋ ξετυλίγει την άσχημη ιστορία της στη Στέλλα. Όταν η Μπλανς εκλιπαρεί τον Μιτς,

³ Α) Για αυτήν την κατά κάποιο τρόπο ιστορική ατάκα της Μπλανς, ο Ουίλλιαμς λέει χαριτολογώντας: «Στην πραγματικότητα αυτό ήταν αλήθεια, κι εγώ πάντα έκανα το ίδιο, και δίχως να απογοητεύομαι συχνά,...» (Γεωργούλη 2003, 197-198).

Β) Η Mrs. Blanche Marvin (αμερικανίδα ηθοποιός-συγγραφέας-παραγωγός-κριτικός) ισχυρίζεται ότι ο Ουίλλιαμς δανείστηκε το δικό της όνομα για να ονομάσει την ηρωίδα του στο *Λεωφορείο ο Πόθος* και ότι από έναν διάλογο που είχαν μεταξύ τους εκείνος εμπνεύστηκε την χαρακτηριστική ατάκα του έργου «I've always depended on the kindness of strangers» (Evans 2014, 27 Ιουλίου).

μια Μεξικάνα φωνάζει «Flores para los muertos/λουλούδια για τους πεθαμένους). Όταν η Μπλανς προσπαθεί να επικοινωνήσει στο τηλέφωνο με τον προηγούμενο μνηστήρα, ένας μεθυσμένος και μια πόρνη παλεύουν στη σκηνή κ.ά. (Bloom 2003, 107).

ε) 5 Απόντες

Ο Ουίλλιαμς αναφέρει συχνά στα έργα του απόντες χαρακτήρες που ασκούν εξαιρετικά μεγάλη επιρροή πάνω στους παρόντες χαρακτήρες που είναι ορατοί σε εμάς (Banach 2010, 63, 67). Οι αποθανόντες γκέι χαρακτήρες, όπως είναι ο ποιητής σύζυγος της Μπλανς, οι οποίοι ζουν μέσα από το θέατρο της μνήμης του Ουίλλιαμς, παρουσιάζονται τραγικοί και εξιδανικευμένοι (Poteet 2006, 207).

ε) 6 Θάνατος - Πόθος

Η αναζήτηση του έρωτα και της ασφάλειας μέσα σε έναν εχθρικό κόσμο έκαναν την Μπλανς νυμφομανή. Τον θάνατο ακολούθησε ταχύτατα και καταστροφικά ο πόθος. Η Μπλανς αναζητούσε συχνά μεταμεσονύκτιες ερωτικές επαφές με στρατιώτες στον κήπο της σπιτιού της καθώς και με έναν ανήλικο μαθητή (Martin 1997, 267). Τελικά ο σεξουαλικός πόθος της Μπλανς την οδήγησε στον δικό της θάνατο (Bloom 2007, 117).

ε) 7 Ειρωνεία και Χιούμορ

Η ειρωνεία και το χιούμορ - άμεσα ή έμμεσα, σαρκαστικά ή πικρά – «διακοσμούν» τις δραματικές καταστάσεις. Η Μπλανς ειρωνεύεται όχι μόνο τους άλλους αλλά και τον εαυτό της. Ο Στάνλεϋ κάνει συχνά άγριο χιούμορ για τις μυθολογίες της Μπλανς αλλά και η Στέλλα ειρωνεύεται διακριτικά τις φαντασιώσεις της αδερφής της (Ουίλλιαμς 1998, 221).

ε) 8 Βιασμός

Κάποια ισορροπία είναι απαραίτητη για να διατηρήσει ο συγγραφέας τη δραματική ένταση και ο βιασμός δημιουργεί αυτή την ισορροπία (Winchell 2006, 169). Ο Μιτς δεν είναι ικανός να βιάσει τη Μπλανς και αφήνει αυτή τη πράξη στον πιο ανδροπρεπή της παρέας τον Στάνλεϋ (Kolin 1998, 62). Η πράξη του βιασμού είναι για τον Στάνλεϋ ίσως ως μια προσπάθεια για να κατακτήσει περισσότερο έδαφος στον καινούργιο κόσμο (Weiss 2014, 5). Αν και ο Ουίλλιαμς δεν αναφέρει ρητά τον βιασμό, μπορούμε να τον συμπεράνουμε. Ο βιασμός είναι το αποκορύφωμα της αποτυχημένης προσπάθειας της Μπλανς να επαναπροσδιορίσει τον εαυτό της στη Νέα Ορλεάνη του 1940 (Ruggeri 2013, 1 Απριλίου).

ε) 9 Το Πέρασμα του Χρόνου/Χαμένα Νιάτα

Κάποιοι χαρακτήρες του Ουίλλιαμς όπως π.χ. η Μπλανς στο *Λεωφορείο ο Πόθος* δεν μπορούν να αποδεχθούν το πέρασμα του χρόνου και της νεότητας (Banach 2010, 61).⁴

ε) 10 Outsiders

Ο Ουίλλιαμς στο *Λεωφορείο ο Πόθος* ορίζει και παρουσιάζει ως outsiders (περιθωριοποιημένους) χαρακτήρες αλκοολικούς (Μπλανς), ψυχικά ασθενείς (Μπλανς), ομοφυλόφιλους (Άλλαν) αλλά και ανθρώπους διαφόρων εθνοτήτων (Νέγρα και Μεξικάνα) (Banach 2010, 64). Σχετικά με το ζήτημα των σεξουαλικών προτιμήσεων, ο Ουίλλιαμς, στα έργα του, κυρίως της δεκαετίας του 1940 και του 1950, ήταν διστακτικός να ικανοποιήσει την επιθυμία του να γράψει ανοικτά για την ομοφυλοφιλία. Οι κριτικοί και το κοινό φέρουν πίεση και αρνούνται γενικά την επιτυχία σε οποιονδήποτε συγγραφέα χαρακτηρίζεται ως «γκέι» (Poteet 2006, 207).

Η Μπλανς ερωτοτροπεί με τον Στάνλεϋ, με τον Μιτς καθώς και με το νεαρό διανομέα, διότι θέλει τόσο απελπισμένα να αρέσει στο αντίθετο φύλο κάτι που ποτέ δεν ένιωσε επειδή ο σύζυγός της ήταν ομοφυλόφιλος (Ruggeri 2013, 1 Απριλίου). Ο Ουίλλιαμς είχε πει για την Μπλανς: «Μέσα στο μυαλό της, η ίδια έχει γίνει ο Άλλαν. Και συμπεριφέρεται με τον τρόπο που φαντάζεται ότι ο Άλλαν θα πλησίαζε το νεαρό αγόρι» (Roudané 2003, 58).

Η Μπλανς είναι μια διανοητικά ασταθής ηρωίδα όπου προσπαθεί να ισορροπήσει μεταξύ ψευδαίσθησης και πραγματικότητας. Η παραφροσύνη περιμένει τις γυναίκες στα έργα του Ουίλλιαμς σχεδόν τόσο συχνά όπως και ο θάνατος περιμένει τις τραγικές ηρωίδες του Σαίξπηρ (O'Connor 1997, 30). Η απόδραση μπορεί να είναι είτε σωματική, είτε συναισθηματική είτε πνευματική (Banach 2010, 62).

ε) 11 Μισογυνισμός

Οι βασικοί χαρακτήρες του *Λεωφορείου ο Πόθος* παρακολουθούν σιωπηλά τον γιατρό να οδηγεί την Μπλανς μακριά σε μια άγνωστη μοίρα. Η Μπλανς τώρα έχει απορριφθεί από τη σκληρή, γεμάτη μισογυνισμό κοινωνία στην οποία αυτή έχει βυθιστεί. Ο Ουίλλιαμς παραθέτει το ευάλωτο της Μπλανς με την αδιαφορία των συμμετεχόντων στην καταστροφή της, επιδιώκοντας περισσότερη συμπάθεια προς αυτή και άμεση επίκριση προς τους γύρω

---

⁴ Βλέπε την πιο κάτω παράγραφο: *Χάρτινο φωτιστικό – γυμνή λάμπα*

της (Seigle 2010, 23). Η Lant θεωρεί τη Μπλάνς ως θύμα της ανδρικής κοινωνίας και της ίδιας της «μισογυνικής στάσης» του Ουίλλιαμς (Kolin 1998, 58).⁵

στ) Βασικά Σύμβολα

Τα έργα του Ουίλλιαμς περιέχουν συμβολισμούς και εικόνες γεμάτες νοήματα (Banach 2010, 73). Πιο κάτω γίνεται αναφορά σε κάποια από τα σύμβολα του *Λεωφορείου ο Πόθος* (Kolin 1998, 62).

1) Το Λεωφορείο

Η Μπλάνς μετά από την ερωτική της περιπέτεια με τον νεαρό μαθητή και τον διωγμό της από το σχολείο και την πόλη της, το Λόρελ, έπρεπε να πάρει το λεωφορείο με την ονομασία Πόθος και μετά το λεωφορείο Νεκροταφείο για να φθάσει στα Ηλύσια Πεδία αλλά εκεί δεν θα βρει ποτέ τον δικό της «Παράδεισο» (Bloom 2007, 117).

2) Συμβολικά ονόματα

Ο Ουίλλιαμς χρησιμοποιεί αλληγορικά ονόματα λεωφορείων και των προορισμών τους, - όπως εξετάσαμε πιο πάνω (Bloom 2005, 122). Το οικογενειακό σπίτι της Μπλάνς και της Στέλλας το Belle Reve «ωραίο όνειρο» στο Laurel του Mississippi, αντιπροσωπεύει την πτώση του Παλιού Αμερικάνικου Νότου (Ruggeri 2013, 1 Απριλίου). Τα ονόματα Μπλάνς (Λευκή) και Στέλλα (αστέρι) ίσως κάποτε να ταίριαζαν στις δύο αδελφές τώρα όμως αντηχούν ειρωνικά εφόσον ο χαρακτήρας της Μπλάνς έχει αναμφισβήτητα αμαυρωθεί και δυσφημιστεί, ενώ η Στέλλα, μακριά από τη λάμψη του αστεριού, έχει γίνει μια εντελώς γήινη ύπαρξη (Martin 1997, 266).

3) Τράπουλα – πόκερ

Το παιχνίδι με την τράπουλα χρησιμοποιείται από τον Ουίλλιαμς ως σύμβολο της μοίρας και της ικανότητας του επιδέξιου χειρισμού του παίκτη να στρέψει το παιχνίδι υπέρ των δικών του συμφερόντων και εις βάρος της ατυχίας του αντιπάλου του (Bloom 2005, 122).

---

⁵ Α) Η Kathleen Margaret Lant υποστηρίζει ότι «ο Ουίλλιαμς θεωρεί τη Μπλάνς ένοχη που δεν έσωσε τον σύζυγό της από την ομοφυλοφιλία του... και επειδή δεν έδειξε περισσότερη γυναικεία ευαισθησία και συμπόνια για αυτόν τον νέο άνδρα...» (Lant 1991, 233).

Β) Ο Ουίλλιαμς θέλοντας να υπερασπιστεί τις γυναίκες στα έργα του είπε ότι: «Δεν έχω εχθρότητα προς τις γυναίκες. Έχω την τάση να τις βλέπω ως αδελφές και μητέρες,... όχι με εχθρότητα. Ήταν η Μπλάνς τέρας; Νόμιζα ότι ήταν πολύ αγαπητή...» (Berkvist 1975, 21 Δεκεμβρίου).

4) Χάρτινο φωτιστικό – γυμνή λάμπα

Για τον Adler, το χάρτινο φωτιστικό είναι «ίσως το σημαντικότερο» σύμβολο του έργου. Ο Ουίλλιαμς με το χάρτινο φωτιστικό παρουσιάζει «τα τρωτά» της Μπλανς και την «υποδούλωση στην φθορά του χρόνου». Το χάρτινο φωτιστικό την προστατεύει «από το γκρίζο και τη σκληρότητα της πραγματικότητας» (Kolin 1998, 62). Όταν ο Στάνλεϋ σχίζει το καπέλο της λάμπας αυτό συμβολικά θα μπορούσε να σημαίνει την οριστική υποχώρηση της Μπλανς από την πραγματικότητα στον κόσμο των παραισθήσεων (Roudané 2003, 61).

5) Ταμπακιέρα

Η ταμπακιέρα του Μιτς είναι ότι απέμεινε από την προηγούμενη ζωή του και θυμίζει θάνατο (Voss 2002, 137).

6) Καθρέφτης

Η Fleche παρατηρεί ότι: «Όταν η Μπλανς σπάει τον καθρέφτη βλέπει την ταυτότητα της να έχει ήδη θρυμματιστεί, δεν βλέπει τον εαυτό της στον καθρέφτη, βλέπει τον καθρέφτη σαν τον εαυτό της» (Kolin 1998, 63).

7) Μπαούλο/βαλίτσα

Ο Στάνλεϋ ψάχνει το μπαούλο/βαλίτσα της Μπλανς και (ίσως) θέλει με αυτή την άξεστη κίνηση παραβίασης της ιδιωτικής περιουσίας, να ισοζυγήσει με την εισβολή της Μπλανς μέσα στο «βασιλείο» του. Αυτή η κίνησή του Στάνλεϋ προοιωνίζει και την παραβίαση του προσώπου της με τον βιασμό που θα ακολουθήσει στην δέκατη σκηνή (Roudané 2003, 53).

8) Μπάνιο

Το μπάνιο είναι η καθημερινή συνηθισμένη φροντίδα της Μπλανς σε ολόκληρο το έργο και η σταθερότητα του πλυσίματός - της θυμίζει τελετουργικό καθαρισμού (Roudané 2003, 53).

9) Σεξουαλικά Σύμβολα

Το αναποδογυρισμένο έπαθλο το οποίο κρατάει ο Μιτς συμβολίζει την σεξουαλική του ανωριμότητα. Σεξουαλικό συμβολισμό φέρουν η τσάντα (κόλπος) και το κλειδί (φαλλός) της Μπλανς. Η κραυγή της Μπλανς «Μπράβο, το βρήκες!» («Eureka!») παραπέμπει σε σεξουαλική κορύφωση/οργασμό (σκηνή 6η) (Voss 2002: 137-8, Williams 2009: 60). Επίσης, η Μπλανς χλευάζει τον Μιτς μιλώντας του με σεξουαλικά υπονοούμενα στα γαλλικά

γνωρίζοντας ότι εκείνος δεν θα καταλάβει (Voss 2002, 138).⁶ Το γεγονός ότι η Μπλανς και ο Στάνλεϋ σχετίζονται με τη φωτιά (θερμότητα, κόκκινο χρώμα) και το νερό είναι ενδεικτικός της πολυπλοκότητας των χαρακτήρων τους και της πλάνης κάθε προσπάθειά τους για να εξομαλύνουν τις διαφορές τους (Roudané 2003, 55).

---

⁶ «Voulez-vous coucher avec moi ce soir?». Η πρόταση αυτή παραλήφθηκε στην ταινία του Καζάν λόγω λογοκρισίας (Voss 2002, 138).

Κεφάλαιο 3

Παραστασιογραφία του Έργου

Από τα τέλη του 1948 έως τις αρχές της δεκαετίας του 1950 το *Λεωφορείο ο Πόθος* πέρασε μέσα από μια εκθαμβωτική σειρά από πρεμιέρες στις οποίες μια ποικιλία από διακεκριμένους σκηνοθέτες και σκηνογράφους άφησαν τη σφραγίδα τους στο έργο (Kolin 1998, 66).

3.1 Διεθνείς Πρεμιέρες και Βραβεύσεις

Το δράμα του Τέννεσι Ουίλλιαμς *Λεωφορείο ο Πόθος*, έκανε την πρεμιέρα του στις 3 Δεκεμβρίου του 1947 στο *Barrymore Theatre* στο Μπρόντγουεϊ και έφτασε τις 855 παραστάσεις. Του απονεμήθηκε το *Pulitzer Prize*, το *New York Drama Critics Award* και το *Donaldson Award*. Η τεράστια επιτυχία του έργου οφείλεται στη συνεργασία του Ουίλλιαμς, του Καζάν και του Jo Mielziner που άλλαξαν το αμερικάνικο θέατρο (Kolin 1998: 65, Weiss 2014: 2). Το βασικό καστ αποτελούσαν: η Jessica Tandy, ο Marlon Brando, η Kim Hunter και ο Karl Malden (Fisher 2011, xxviii/28).⁷

Τον Δεκέμβριο του 1948 το *Λεωφορείο ο Πόθος* έκανε την πρεμιέρα του στις Βρυξέλλες και στο Άμστερνταμ. Στην Ιταλία, η πρεμιέρα έγινε στις 21 Ιανουαρίου 1949 - στη Ρώμη. Η εταιρεία παραγωγής ήταν η Rina Morelli - Paolo Stoppa Company, σκηνοθέτης ο Luchino Visconti και πρωταγωνίστησαν η Rina Morelli, ο Vittorio Gassman και ο Marcello Mastroianni. Τα σκηνικά ανέλαβε ο Franco Zeffirelli (Kolin 1998, 66).⁸ Τον Μάρτιο του 1949 το έργο ανέβηκε στο Γκέντεμποργκ στη Σουηδία σκηνοθετημένο από τον Ingmar Bergman (Kolin 1998, 66).

---

⁷ Ο Arthur Miller τον Ιανουάριο του 2004 έγραψε για το *Λεωφορείο ο Πόθος*: «Το έργο δεν πήγε και τόσο καλά μισό αιώνα αργότερα. Δύο ιδιαίτερες ευφάνταστες παραγωγές τις οποίες είδα, απέτυχαν να αγκαλιάσουν τη γλώσσα του κεμένου και αγωνίστηκαν για ένα είδος νατουραλισμού που ταιριάζει περισσότερο στην τηλεόραση αλλά όχι στην σκηνή και όχι σε αυτό το έργο...» (Williams 2009, x/10).

⁸ Η Morelli ίσως ήταν η κοντότερη Μπλανς στα χρονικά, η οποία όμως κατάφερε να κερδίσει την άμεση συμπάθεια του Ιταλικού κοινού (Kolin 1998, 66).

Τον Οκτώβριο του 1949, ο Sir Laurence Olivier σκηνοθέτησε τη σύζυγό του Vivien Leigh στο Λονδίνο. Ο Olivier έκανε κάποιες αλλαγές στο κείμενο τις οποίες δικαιολόγησε. Οι άγγλοι κριτικοί ήταν λιγότερο ενθουσιασμένοι για το έργο από τους αμερικανούς (Kolin 1998, 66).

Η γαλλική πρεμιέρα επίσης τον Οκτώβριο του 1949 χαρακτηρίστηκε ως πανωλεθρία. Παρ' όλα αυτά, η σκηνοθεσία του Cocteau ανυποψίαστα προετοίμασε τον δρόμο για τις εναλλακτικές παραγωγές των δεκαετιών του 1980 και του 1990 (Kolin 1998, 66).

Η γερμανική πρεμιέρα ερμηνεύτηκε από τον Wolter, έλαβε μέρος στο *Pforzheim* τον Μάρτιο του 1950, ωστόσο η μετάφραση δεν απέδωσε πιστά την ποιητικότητα του Ουίλλιαμς (Kolin 1998, 66-67).⁹

Η αναβίωση του *Λεωφορείου ο Πόθος* στο *Coconut Grove Playhouse* στο Μαϊάμι το 1956 και λίγο αργότερα τον ίδιο χρόνο στο *City Center* στη Νέα Υόρκη όπου πρωταγωνιστούσε η Tallulah Bankhead ήταν αποτυχία (Kolin 1998, 67).

Για να γιορτάσουν τα εικοσιπέντε χρόνια του έργου η παραγωγή *Bicoastal Productions* ανέβασε το *Λεωφορείο ο Πόθος* τον Απρίλιο του 1973 στο *Lincoln Center* στη Νέα Υόρκη σε σκηνοθεσία Ellis Rabb, με την Rosmary Harris και τον James Farentino, επίσης παραστάθηκε και στο Λος Άντζελες στο *Ahmanson Theater* με σκηνοθέτη τον James Bridges και πρωταγωνιστές τη Faye Dunaway και τον Jon Voight (Kolin 1998, 67).

Το *Λεωφορείο ο Πόθος* ανέβηκε στο Λονδίνο από τις 14 Μαρτίου έως το Μάιο του 1974 με την Claire Bloom. Ο σκηνοθέτης Edwin Sherin και ο σκηνογράφος Patrick Roberts πήραν διθυραμβικές κριτικές. Γενικά αυτή η παραγωγή χαρακτηρίστηκε ως «εξαιρετική» και «εκπληκτική» (Kolin 1998, 67-68).

Τον Αύγουστο του 1986, ο Nikos Psacharopoulos, ο σκηνοθέτης του *Williamstown Theatre Festival*, παρουσίασε το *Λεωφορείο ο Πόθος* με πρωταγωνιστές τη Blythe Danner και τον Christopher Walken.¹⁰ Ο Psacharopoulos ανέβασε το *Λεωφορείο ο Πόθος* και για δεύτερη φορά στη σκηνή στο *New York's Circle in Square Theatre* από τις 10 Μαρτίου έως τις 22

---

⁹ Μελέτες για άλλες διεθνείς πρεμιέρες από το 1953 έως το 1987 συμπεριλαμβάνουν τη Μόσχα, τη Νορβηγία, το Μεξικό, την Ιαπωνία, την Ισπανία, την Κούβα και την Κίνα (Kolin 1998, 67).

¹⁰ Η Danner (1986) παρουσίασε μια πιο γήινη και όχι ντελικάτη Μπλανς. Ο Walken έμεινε μακριά από την ερμηνεία του Brando κι έτσι δεν έδωσε την σεξουαλικότητα που απαιτούσε ο ρόλος (Kolin 1998, 68).

Μαΐου του 1988. Στον ρόλο του Στάνλεϋ ήταν ο Aidan Quinn και της Μπλάνς ήταν πάλι η Danner (Kolin 1998, 68).

Στις 12 Απριλίου του 1992, ο Alec Baldwin και η Jessica Lange σκηνοθετήθηκαν από τον Gregory Mosher για το *Λεωφορείο ο Πόθος* στο θέατρο *Barrymore* στο Broadway εκεί όπου το έργο είχε κάνει την πρεμιέρα του σαράντα πέντε χρόνια νωρίτερα. Δόθηκαν 160 παραστάσεις (Kolin 1998, 68).¹¹

Ο Michael Kahn ανέλαβε την παραγωγή και την σκηνοθεσία του *Λεωφορείου ο Πόθος* στο *MacCarter Theatre Princeton, N.J.* μέσα στη δεκαετία του 1970. Η Glenn Close έπαιξε την Στέλλα ενώ την Μπλανς υποδύθηκε η προτεινόμενη για Όσκαρ ηθοποιός Shirley Knight (Neary 2008, 15 Μαΐου).¹²

Ο Ivo van Hove σκηνοθέτησε το *Λεωφορείο ο Πόθος* το 1999 στο *New York Theater WorkShop* με πρωταγωνιστές τους: Elizabeth Marvel, Bruce McKenzie, Jenny Bacon, Christopher Evan Welch κ.ά. (Brandley 1999, 13 Σεπτεμβρίου).

Η ηθοποιός Glenn Close ενσάρκωσε την Μπλανς το 2002, κάτω από τις σκηνοθετικές οδηγίες του Trevor Nunn, στο Royal National Theatre του Λονδίνου (Neary 2008, 15 Μαΐου).

Στο *Sydney Theatre Company* του Brooklyn Academy of Music έκανε πρεμιέρα το *Λεωφορείο ο Πόθος* στις 3/12/2009 σε σκηνοθεσία Liv Ullmann και με πρωταγωνιστές τους: Cate Blanchet, Joel Edgerton και Robin McLeavy (Lahr 2009, 14 Δεκεμβρίου).

Η παραγωγή του Rob Ashford, ανέβηκε στο Λονδίνο το καλοκαίρι του 2009 με σκηνικά του Christopher Oram και πρωταγωνιστές τους: Rachel Weisz, Elliot Cowan, Ruth Wilson και Barnaby Kay (Billington 2009, 29 Ιουλίου).

---

¹¹ Οι κριτικές ήταν απογοητευτικές κυρίως για την υποκριτική της Lange, η οποία παρουσίαζε την Μπλανς ως «εξιλαστήριο θύμα», «μελό» και «δίχως προσωπικότητα» (Kolin 1998, 68). Ο Baldwin παρουσίασε τον Στάνλεϋ ανάρμοστα αστείο και περισσότερο ευφυή. Ο Timothy Carhart έδωσε στον ρόλο του Μιτς μια γοητεία και λαμπρότητα η οποία δεν ήταν το ζητούμενο για τον συγκεκριμένο χαρακτήρα (Kolin 1998, 69).

¹² Ο σκηνοθέτης Michael Kahn γνώριζε τον συγγραφέα και αποκάλυψε ότι ο Ουίλλιαμς έλεγε σε κάθε Μπλανς ότι αυτή ήταν η καλύτερη διότι θεωρούσε ότι η κάθε ηθοποιός έδινε κάτι το διαφορετικό στον ρόλο κι αυτό του άρεσε (Neary 2008, 15 Μαΐου).

Άλλη μια ιδιαίτερη παραγωγή σε διασκευή του έργου *Λεωφορείο ο Πόθος* του Ουίλλιαμς, παρουσιάστηκε σε σκηνοθεσία Κ. Warlikowski με τον τίτλο *Ένα Λεωφορείο*. Πρόκειται για μια παράσταση που πρωτοανέβηκε στο *Odéon-Théâtre de l'Europe* και έκανε περιοδεία σε ολόκληρο τον κόσμο (Shine 2010: 8 Δεκεμβρίου, Davis 2010: 12 Φεβρουαρίου). Στην Ελλάδα ανέβηκε το 2010 στο *Φεστιβάλ Αθηνών* με την Isabelle Huppert και τον Andrei Keira. Στην παράσταση υπήρξε πληθώρα από videowall (Πατσαλίδης 2011, 6 Μαρτίου). Ο διασκευαστής Ouaznti Mouawad είχε προσθέσει κείμενα από διαφορετικές πηγές όπως: Dumas, Πλάτωνα, Oscar Wilde, Torquato Tasso καθώς και jazzy τραγούδια (Ματζίρη 2010, 10 Ιουλίου).

Ο Sean Holmes ανέβασε το *Λεωφορείο ο Πόθος* στο Λονδίνο (2013-2014) με πρωταγωνιστές τον Εσθονό ηθοποιό Sergo Vares στον ρόλο του Στάνλεϋ, την Nadia Albina (άτομο με ειδικές ανάγκες) στον ρόλο της Μπλανς και την μιγάδα ηθοποιό Adelle Leonce στον ρόλο της Στέλλας (Gardner 2014: 2 Ιουνίου, Simpson 2014: 3 Οκτωβρίου).

Ο ανατρεπτικός σκηνοθέτης Benedict Andrews ανέβασε το *Λεωφορείο ο Πόθος* το 2014 στο *Young Vic* του Λονδίνου με μεγάλη εισπρακτική επιτυχία. Ο Andrews εμπιστεύτηκε στην Ελβετή σκηνογράφο Magda Willi την κεντρική του ιδέα, που αλλάζει δραματικά την προσέγγιση του έργου.¹³ Πρωταγωνιστούν: Η Gillian Anderson, ο Ben Foster, η Vanessa Kirby και ο Clare Burt ([Παρουσίαση παράστασης: στο *Young Vic*] 2014, 16 Σεπτεμβρίου).¹⁴

3.2 Μιούζικαλ και Όπερα

Το μιούζικαλ *Belle Reprieve* (1991), βασισμένο στο *Λεωφορείο ο Πόθος*, αποτελεί μια cross-gender συμπαραγωγή του γνωστού νεοϋορκέζικου λεσβιακού σχήματος Split Britches και του λονδρέζικου Bloodlips. Την Μπλάνς υποδύθηκε η διάσημη drag queen Bette Bourne και τον Στάνλεϋ η λεσβία ηθοποιός Peggy Shaw (Kolin 1998: 69, Πατσαλίδης 2011: 6 Μαρτίου).

---

¹³ Η ιστορία διαδραματίζεται στη σημερινή Νέα Ορλεάνη και όλη η πλοκή εξελίσσεται σε ένα άγιο σύγχρονο διαμέρισμα, με μεταλλικό πλαίσιο, ένα μίνιμαλ κλουβί, το οποίο περιστρέφεται διαρκώς σε όλη τη διάρκεια του έργου, έτσι που αυτό που παρακολουθούμε αποκτά συνεχώς καινούργιες προοπτικές. Βλέπουμε τα πάντα, την κουζίνα, το μπάνιο, το καθιστικό, την αποθήκη και τους πρωταγωνιστές ταυτόχρονα, τον καθένα σε ένα χώρο και σε διαφορετικές δραστηριότητες ([Παρουσίαση παράστασης: στο *Young Vic*] 2014, 16 Σεπτεμβρίου).

¹⁴ Στο πλαίσιο της σειράς αναμεταδόσεων από το *Εθνικό Θέατρο* της Αγγλίας, παρουσιάστηκε το *Λεωφορείο ο Πόθος* σε απευθείας μετάδοση με ελληνικούς υπότιτλους, στο *Μέγαρο Μουσικής* Αθηνών, την Τρίτη 16 Σεπτεμβρίου 2014, στις 9 το βράδυ και ήταν διάρκειας 3,5 ωρών ([Παρουσίαση παράστασης: στο *Young Vic*] 2014, 16 Σεπτεμβρίου).

Ο André Previn ανέβασε για πρώτη φορά την όπερα του, η οποία είναι βασισμένη στο έργο του Ουίλλιαμς *Λεωφορείο ο Πόθος*, τον Σεπτέμβριο του 1998 στο *War Memorial Opera House* του San Francisco. Συμμετείχαν οι: Renee Fleming, Rodney Gilfry, Elizabeth Futral, Anthony Dean Griffey κ.ά. (Removed 1999, in.gr).

Η όπερα του André Previn ανέβηκε ξανά την Παρασκευή 24/4/15 και την Κυριακή 26/4/2015 από το *Granada Theatre*. Συμμετείχαν οι: Beverly O'Regan Thiele, Gregory Gerbrandt, Micaela Oeste, Casey Candebat, Mark Morash (Μαέστρος), Jose Maria Condemi (παραγωγός) και Omer Ben Seadia (σκηνοθέτης). (Anonymous 2014, *Opera Santa Barbara*).

3.3 Θεατρικές Παραστάσεις στην Ελλάδα

Το *Λεωφορείο ο Πόθος* το σκηνοθέτησε πρώτος ο Κάρολος Κουν με το *Θέατρο Τέχνης* το 1949, με πρωταγωνιστές τη Μ. Μερκούρη, τον Β. Διαμαντόπουλο, την Τ. Καράλη, τον Δ. Χατζημάρκο, σε σκηνογραφία του Γ. Στεφανέλλη και μουσική του Μ. Χατζιδάκι (Ουίλλιαμς 1998, 9).¹⁵

Ο Θίασος του Στρ. Ζαμίδη παρουσίασε το *Λεωφορείο ο Πόθος* το 1965, σε σκηνοθεσία του Μ. Λυγίζου, με την Αλ. Λαδικού, τον Κ. Κακκαβά, τη Λ. Μανιάτη, τον Δ. Ιωακειμίδα και σκηνικά του Μ. Αγγελόπουλου (Ουίλλιαμς 1998, 9).

Ο Θίασος της *Έλλης Λαμπέτη* ανέβασε το *Λεωφορείο ο Πόθος* το 1965 με πρωταγωνιστές την Έ. Λαμπέτη, τον Κ. Καρρά, τη Ν. Τριανταφυλλίδη, τον Στ. Καπάτο και σκηνικά του Γ. Στεφανέλλη (Ουίλλιαμς 1998, 9).

Ο Θίασος *Ν. Χατζίσκου – Τ. Νικηφοράκη* ανέβασε το 1971, το *Λεωφορείο ο Πόθος* σε σκηνοθεσία Ν. Χατζίσκου, με την Τ. Νικηφοράκη, τον Ν. Χατζίσκο, τη Φ. Φύτιζα, τον Στ. Αβδούλο και σκηνικά του Γ. Καρύδη (Ουίλλιαμς 1998, 9).

Ο *Θεατρικός Οργανισμός Κύπρου*, ανέβασε το 1972, το *Λεωφορείο ο Πόθος* σε σκηνοθεσία Ν. Χατζίσκου, με την Τ. Νικηφοράκη, τον Ν. Χαραλάμπους, την Π. Τυμβίου και τον Στ. Καυκαρίδη (Ουίλλιαμς 1998, 9).

---

¹⁵ «Οι παραστάσεις των έργων του Ουίλλιαμς από τον Κουν λαμβάνουν χώρα μέσα σε μια εικοσαετία, από το 1946 έως το 1964 και μάλιστα σε μικρή χρονική απόσταση η μια από την άλλη, ενώ η αθηναϊκές πρεμιέρες τους δεν απέχουν χρονικά από τις αντίστοιχες αμερικανικές» (Βασιλείου, 2012, 469).

Ο Θίασος *Ρεπερτορίου* ανέβασε το 1973, το *Λεωφορείο ο Πόθος* σε σκηνοθεσία Ν. Χατζίσκου, με την Τ. Νικηφοράκη, τον Ν. Βασταρδή, τη Γ. Ακρίτα, τον Π. Ζαρκάδη (Ουίλλιαμς 1998, 10).

Ο Θίασος *Κ. Ρηγόπουλου – Κ. Αναλυτή*, ανέβασε το 1978, το *Λεωφορείο ο Πόθος* σε σκηνοθεσία Κ. Ρηγόπουλου με την Κ. Αναλυτή, τον Κ. Πρέκα, τη Ζ. Ρηγοπούλου, τον Δ. Τζουμάκη και σκηνικά του Γ. Καρύδη (Ουίλλιαμς 1998, 10).

Ο Θίασος της *Ν. Γαληνέα*, ανέβασε το 1988-89 το *Λεωφορείο ο Πόθος* στο θέατρο *Ιλίσι* σε σκηνοθεσία της Ν. Diuguid με την Ν. Γαληνέα, τον Στρ. Τζώρτζογλου, την Π. Ζούνη, τον Τ. Περγλέκα, την Τζ. Μιχαηλίδου, τον Φ. Θωμαΐδη, τον Γ. Βρασιβανόπουλο και τον Μ. Δεστούνη (Γεωργουσόπουλος 2010, 107-108).¹⁶

Ο Θίασος της *Κ. Χέλμη* ανέβασε το 1988, το *Λεωφορείο ο Πόθος* σε σκηνοθεσία Κ. Αντωνιάδου με την Κ. Χέλμη, τον Κ. Τερζάκη, την Αν. Παρετζόγλου, τον Β. Κούκουρα με κοστούμια του Τ. Μανούσκου και σκηνικά του Θ. Δαυλού (Ουίλλιαμς 1998, 10).

Ο Θίασος *Κ. Δανδουλάκη* ανέβασε το 1998, το *Λεωφορείο ο Πόθος* σε σκηνοθεσία του Στ. Φασουλή με την Κ. Δανδουλάκη, τον Απ. Γκλέστο, την Κ. Καράντη, τον Κλ. Γρηγοριάδη, Σπ. Κουβαρδά, τον Μ. Μπεγνή με σκηνικά του Γ. Ασημακόπουλου (Ουίλλιαμς 1998, 11).

Η Αντζελα Μπρούσκου σκηνοθέτησε το *Λεωφορείο ο Πόθος*, το 2008 στο θέατρο *Σφενδόνη* με πρωταγωνιστές: την Όλ. Λαζαρίδου, τον Γ. Στάνκογλου κ.ά. (Μπλάτσου 2008, 13 Μαρτίου).

Ο Αντώνης Καλογρίδης σκηνοθέτησε το *Λεωφορείο ο Πόθος* που παίχτηκε στο *Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος* το διάστημα 22/2/2008 – 11/1/2009. Στους πρωταγωνιστικούς ρόλους ήταν: η Π. Ζούνη, ο Β. Μπισμπίκης και η Ι. Παγιατάκη ([Παρουσίαση παράστασης: ΚΘΒΕ, 2008-2009]).

---

¹⁶ Κριτική Κ. Γεωργουσόπουλου: «Η παράστασή της Νάνσυ Ντιούγκουιντ δεν είχε τη γνωστή αχλή και την ποιητικότητα που φέρνει η παράδοση. Είχε όμως γοργούς ρυθμούς, ορθές ισορροπίες και καλά στημένες σκηνές. Το σκηνικό της Φωτεινής Δήμου ήταν λειτουργικό, όχι ατμοσφαιρικά πιστό. Δεν μιμείτο την πραγματικότητα, δεν ίδρωνε, δεν έλιωνε στη ζέστη, δεν μύριζε τσιγαρισμένο κρεμμύδι και βραστό λάχανο. Ο θεατρικός χώρος ήταν λαβυρινθώδης, ανοίκειος, αφιλόξενος και τρωτός» (Γεωργουσόπουλος 2010, 107).

Το *Λεωφορείο ο Πόθος* ανέβηκε από το ΔΗΠΕΘΕ Πάτρας, το 2010 στην Πάτρα - στο Θέατρο *Απόλλων* και το 2011 στην Αθήνα - στο θέατρο *Ιλίσις*, σε σκηνοθεσία Βασίλη Νικολαΐδη και με πρωταγωνιστές την Κ. Γέρου και τον Αλ. Μπουρδούμη (Σαρηγιάννης 2014: 29 Ιανουαρίου, Ματζίρη 2011: 16 Απριλίου).

Στα πλαίσια του *Φεστιβάλ Αθηνών* (1-5 Ιουνίου 2014) στο θέατρο *Αποθήκη*, παρουσιάστηκε από την ομάδα *Bijoux de Kant* και σε σκηνοθεσία Γιάννη Σκουρλέτη το έργο της Γλυκερίας Μπασδέκη με τίτλο *Ραμόνα Travel - Η γη της καλοσύνης*. Πρόκειται για διασκευή που αντλεί την έμπνευσή της από το *Λεωφορείο ο Πόθος* του Ουίλλιαμς αλλά αυτή τη φορά η δράση εκτυλίσσεται στην ελληνική επαρχία. Πρωταγωνιστούν: Καρυοφυλλιά Καραμπέτη, Κρις Ραντάνοφ, Λένα Δροσάκη και Δημήτρης Μοθωναίος (Σαρηγιάννης 2014: 29 Ιανουαρίου, Μητρόπουλος 2014: 29 Μαΐου).

Στην πιο πρόσφατη θεατρική σεζόν (Νοέμβριος 2014 – Μάιος 2015), το *Λεωφορείο ο Πόθος* ανέβηκε στο θέατρο *Άνεσις* με την Κ. Λέχου και τον Τ. Ιορδανίδη σε σκηνοθεσία του Γεωργιανού σκηνοθέτη Λ. Τσουλάτζε. Η παραγωγή ήταν του Τ. Ιορδανίδη, η μετάφραση του Ερρίκου Μπελιέ, η μουσική του Θ. Μικρούτσικου, τα σκηνικά και κοστούμια του Στ. Λίτινα. Στην παράσταση συμμετέχουν οι ηθοποιοί: Δ. Καπετανάκος, Τζ. Παλαιοθόδωρου, Δ. Διακοσάββας, Μ. Φωτάκη και Αντ. Βαρθαλίτης (Βούλγαρη 2014, 22 Νοεμβρίου).¹⁷

---

¹⁷ Τσουλάτζε: «Όταν ένας σκηνοθέτης δουλεύει πάνω σε ένα κείμενο έχει σαν πρώτη σκέψη να αλλάξει τα πάντα. Ο Ουίλλιαμς όμως είναι σκληρό καρύδι. Το σημερινό κοινό πέρα από τις ίντριγκες της κυρίας Ντιμπούα και την άμυνα του σκληροτράχηλου Στάνλεϋ θα έχει τη δυνατότητα να εστιάσει στην κοινωνική μάχη μιας παραπαίουσας τάξης και μιας ανερχόμενης. Πόσο επίκαιρο» και συνεχίζει: «Όσο και να εξελιχθεί η τεχνολογία, η ουσία της υποκριτικής τέχνης θα βασίζεται στον λόγο, στο σώμα, στους ερμηνευτές και στις ιδέες. Άλλωστε όπως λέει και η μεγάλη σταρ Μπλανς Ντιμπούα «Δεν θέλω ρεαλισμό, θέλω μαγεία...» (Βούλγαρη 2014, 22 Νοεμβρίου).

Κεφάλαιο 4

Το *Λεωφορείο ο Πόθος* στον Κινηματογράφο και στην Τηλεόραση (από το 1951 έως το 2015).

Το έργο του Τέννεσι Ουίλλιαμς *Λεωφορείο ο Πόθος* ξαναζωντάνεψε στον κινηματογράφο, στην τηλεόραση και σε μουσικές παραστάσεις (Banach 2010, 71).

4.1 Ταινία Ηλία Καζάν: *Λεωφορείο ο Πόθος* (1951) - Βραβεία - Λογοκρισία

Η ταινία *Λεωφορείο ο Πόθος* (1951) σε σκηνοθεσία του Ηλία Καζάν κέρδισε το βραβείο Κινηματογραφικών Κριτικών Νέας Υόρκης και Όσκαρ για τις ερμηνείες των: V. Leigh, K. Malden και K. Hunter (Ουίλλιαμς 2002, 174). Επίσης, Όσκαρ κέρδισαν για την καλλιτεχνική διεύθυνση (σκηνικά) της ταινίας ο Richard Day και ο George James Hopkins (Oscars Ceremonies 1952: 20 Μαρτίου). Αυτό το κλασικό έργο ενέπνευσε δεκάδες θεατρικές και τηλεοπτικές εκδοχές του καθώς και μια όπερα και τρία μπαλέτα (Kolin 2004, xvii/17).

Στη κλασική ταινία του 1951 της Warner Brothers Film του *Λεωφορείου ο Πόθος* πρωταγωνίστησε το αυθεντικό καστ (διανομή ρόλων) του Μπρόντγουεϊ αλλά με εξαίρεση την αντικατάσταση της Tandy από την Vivien Leigh. Χωρίς αμφιβολία η παραγωγός Irene Selznick ήθελε να εκμεταλλευτεί τη φήμη της Leigh από τον ρόλο της Scarlett O'Hara στην ταινία *Ανεμοδαρμένα Ύψη* (Kolin 1998, 69).

Το θέμα της ομοφυλοφιλίας καθώς και η σεξουαλική συμπεριφορά της Μπλανς απείχαν από τα επιτρεπόμενα ήθη της δεκαετίας του 1940. Ο Tischler ανακάλυψε ότι η παραγωγός Irene Selznick, προσέλαβε τη Lillian Hellman να βρει μια λύση σχετικά με το θέμα της λογοκρισίας για την ταινία. Η λύση που έδωσε η Hellman ήταν να εξαλείψει το θέμα της ομοφυλοφιλίας αλλά αυτό θα έκανε το πρόβλημα στον γάμο της Μπλανς να φαίνεται αόριστο (Kolin 1998, 69). Η Cahir τόνισε ότι: «Η επιτυχία του φιλμ, παραδόξως, οφείλεται εν μέρει στον τρόπο που ο Καζάν και ο Ουίλλιαμς τόλμησαν και έκαναν τους δυνητικά καταστροφικούς περιορισμούς να λειτουργήσουν εποικοδομητικά στην ταινία (Kolin 1998, 70).¹⁸ Ο βιασμός της Μπλανς από τον Στάνλεϋ (της δέκατης σκηνής του θεατρικού κειμένου) παρέμεινε στην ταινία αλλά για να διαφυλαχθούν οι παραδοσιακές οικογενειακές αξίες, η Στέλλα θα έπρεπε να τιμωρήσει τον Στάνλεϋ εγκαταλείποντας τον (Winchell 2006, 174).¹⁹

4.2 Τηλεταινίες

Η τηλεταινία που σκηνοθέτησε ο John Erman για το κανάλι της τηλεόρασης ABC TV και προβλήθηκε στις 4 Μαΐου του 1984, παρουσίασε ένα αρκετά τροποποιημένο *Λεωφορείο ο Πόθος* με πρωταγωνιστές την Ann-Margaret και τον Treat Williams. Η Schlueter χαρακτήρισε το *Λεωφορείο ο Πόθος* του Erman λιγότερο πετυχημένο από του Καζάν διότι η Ann-Margaret «μετατρέπει τη συστολή της Leigh σε ένα αναίσχυντο φλερτ» (Kolin 1998, 70).

Μια δεύτερη τηλεταινία του *Λεωφορείου ο Πόθος* παρουσιάστηκε στις 29 Οκτωβρίου του 1995 στη σειρά “Playhouse 90” του CBS. Η Lange και ο Baldwin επανέλαβαν το *Λεωφορείο ο Πόθος* που είχαν ανεβάσει το 1992 στο Μπρόντγουεϊ, αυτή τη φορά σκηνοθετημένο από τον Glenn Jordan, ο οποίος ήταν και ο παραγωγός της ταινίας. Ακολούθησαν δυο μεγάλες αλλαγές στη διανομή ρόλων, ο John Goodman πήρε τον ρόλο του Μιτς και η Diane Lane

---

¹⁸ Η Dowling ισχυρίστηκε ότι το θεατρικό κοινό είδε ένα πολύ διαφορετικό *Λεωφορείο ο Πόθος* από αυτό το κοινό που παρακολούθησε στο φιλμ: «Η Μπλανς έδειχνε πιο “παρθενική” στο φιλμ, αντιστρόφως, ο Στάνλεϋ έδειχνε πιο βάνουσος και άθλιος» (Kolin 1998, 70).

¹⁹ Στην θεατρική εκδοχή, η Στέλλα παραμένει στο σπίτι και στην οικογένειά της (Ουίλλιαμς 2002, 169).

πήρε τον ρόλο της Στέλλας. Αυτή, η τρίωρη σε διάρκεια τηλεταινία, είναι η πρώτη δουλειά στην οθόνη που παραμένει πιστή στο κείμενο του Ουίλλιαμς διότι συμπεριλαμβάνει και το τέλος που δεν είχε η ταινία του Καζάν. Η Lange πήρε καλύτερες κριτικές για την τηλεταινία από ότι για την παράσταση πριν τρία χρόνια. Συγκεκριμένα, ο Rosenberg επιβεβαίωσε για την Lange ότι: «Όποιες κι αν είναι οι ατέλειες της (Lange), εάν υπάρχουν, δεν εμφανίστηκαν εδώ» (Kolin 1998, 70).

4.3 Ταινία Woody Allen: *Θλιμμένη Τζάσμιν* (2013)

Η φιγούρα της Μπλανς ενέπνευσε τον σκηνοθέτη και σεναριογράφο Woody Allen να γυρίσει το 2013 μια δραματική κινηματογραφική ταινία με τον τίτλο η *Θλιμμένη Τζάσμιν/Blue Jasmine*. Η ταινία είναι μια ελεύθερη διασκευή του θεατρικού έργου του Τέννεσι Ουίλλιαμς *Λεωφορείο ο Πόθος* και αποτελεί μια σύγχρονη εκδοχή του μύθου αυτού. Πρωταγωνιστεί η Cate Blanchett στο ρόλο της Jasmine, μιας πλούσιας Νεοϋορκέζας, η οποία μετά τη διάλυση του γάμου της και αφού έχει χάσει όλη της την περιουσία, προσπαθεί να φτιάξει από την αρχή τη ζωή της. Έτσι αναγκάζεται να μετακομίσει στο San Francisco και να μείνει μαζί με την αδερφή της (Ζουμπουλάκης 2013, 1 Σεπτεμβρίου).²⁰

Στην ταινία συμμετέχουν επίσης: ο Alec Baldwin στο ρόλο του Hal, η Sally Cecilia Hawkins στο ρόλο της Ginger, ο Bobby Cannavale στο ρόλο του Chili, ο Louis C.K. στο ρόλο του Al, ο Andrew Dice Clay στο ρόλο του Augie. Η ταινία προβλήθηκε στους κινηματογράφους στις 26 Ιουλίου του 2013 στο Los Angeles, California, και στη New York City, New York, USA. Στην Ελλάδα προβλήθηκε στους κινηματογράφους στις 29 Αυγούστου του 2013. Η ταινία βραβεύτηκε με τη *Χρυσή Σφαίρα*, το *BAFTA*, το *Screen Actors Guild Award* και έλαβε τρεις υποψηφιότητες για *Όσκαρ* (Α' & Β' γυναικείου ρόλου και πρωτότυπου σεναρίου). Η Cate Blanchett πήρε το *Όσκαρ* Α' γυναικείου ρόλου για την ερμηνεία της στην ταινία (Academy Awards, USA, 2014, *IMDb*).

---

²⁰ Η Cate Blanchett είχε ερμηνεύσει τον ρόλο της Μπλανς στο θέατρο το 2009 (Weiss 2014, 2).

Κεφάλαιο 5

Συνεντεύξεις

Ο Δημήτρης Καπετανάκος, η Τζωρτζίνα Παλαιοθόδωρου, ο Γιάννης Στάνκογλου και η Πέμυ Ζούνη είναι ηθοποιοί που υποδύθηκαν στο παρελθόν σε διαφορετικές θεατρικές παραγωγές τους βασικούς χαρακτήρες του *Λεωφορείου ο Πόθος*. Οι ηθοποιοί αυτοί απάντησαν στις ερωτήσεις μου με σκοπό να με βοηθήσουν στην έρευνά μου.

5.1 Δημήτρης Καπετανάκος (Μιτς, 2014-2015)

Ερώτηση: Ποιά είναι η σκιαγράφηση του χαρακτήρα του Μιτς υπό την σκηνοθετική ματιά του Λεβάν Τσουλάντ;

Απάντηση: Είναι από αυτές τις στιγμές που ανακαλύπτεις στη διαδρομή σου ως ηθοποιός το μεγαλείο ενός σπουδαίου συγγραφέα όπως ο Τένεσι Ουίλλιαμς. Ο Ουίλλιαμς μας μετέφερε σε ένα άψυχο λευκό χαρτί ένα κόσμο γεμάτο ζωή, πάθη και αλήθειες.

Ο σκηνοθέτης της παράστασης κύριος Λεβάν Τσουλάντζε ανακάλυψε, ανέδειξε και τόλμησε να παρουσιάσει στη σκηνή ποιότητες του χαρακτήρα του Μιτς που πολλές φορές χάριν της «σοβαρής ατμόσφαιρας» αποφεύγονται... όπως η κωμική πλευρά του χαρακτήρα που προκύπτει από την αδέξια συμπεριφορά του! Αθωότητα, αγνότητα και συναισθηματική αναπηρία ήταν οι τρεις βασικοί άξονες προσέγγισης του χαρακτήρα Χάρολντ Μίτσελ (Μιτς).

5.2 Τζωρτζίνα Παλαιοθόδωρου (Στέλλα, 2014-2015)

Ερώτηση: Ποιά είναι η σκιαγράφιση του χαρακτήρα της Στέλλας υπό την σκηνοθετική ματιά του Λεβάν Τσουλάντζε;

Απάντηση: Το *Λεωφορείο ο Πόθος*, ένα έργο κλασσικό και τόσο διαχρονικό επέτρεψε στο σκηνοθέτη μας να κρατήσει "τα πάντα" από την αρχική ανάγνωση του κειμένου, όπως τη βασική δομή, τη σειρά σκηνών και πράξεων, την ολότητα του κειμένου (πρόκειται για ένα έργο με πολύ σφιχτή δομή και δράση και δε χρειάστηκε να γίνουν προσθήκες ή αφαιρέσεις).

Ο χωροχρόνος της παράστασης και κατ' επέκταση και των χαρακτήρων, κινήθηκε σε ένα αφαιρετικό πλαίσιο, δεν μεταφέρθηκε απόλυτα ούτε στο σήμερα (όπως το γνωρίζουμε...) ούτε στο χθες, αλλά στο "πάντα". Έτσι και οι χαρακτήρες ήταν τόσο πραγματικοί και σημερινοί αλλά και με μια νοσταλγία από κάθε εποχή. Η Στέλλα συχνά παρουσιάζεται ως μια άκρως συμβιβασμένη κοπέλα, ακόμα και ο ενδυματολογικός κώδικας μας προδίδει την κατάστασή της. Ένα κλασσικό φόρεμα, ένα συντηρητικό ζακετάκι και η τοποθέτηση της στο σκηνικό χώρο συνήθως περιορίζεται στο χώρο της κουζίνας. Στην παράσταση μας και με την ουσιαστική παρέμβαση του Λεβάν, η Στέλλα μεταμορφώθηκε σε ένα κορίτσι σημερινό, πολύ ερωτευμένο και συχνά ονειροπόλο. Το στοιχείο που με βοήθησε πάρα πολύ στην προσέγγιση του ρόλου ήταν η ευφυέστατη πρόταση του Λεβάν για τη χρήση ενός Ipod. Το χρησιμοποιήσαμε ως βασικό στοιχείο, αξεσουάρ της Στέλλας. Ήταν το σημείο αναφοράς της στη χαρά και στη λύπη της. Σε όλο το αδιέξοδό της φτάνοντας προς το φινάλε. Κάθε φορά που χαιρόταν ζητούσε μουσική, κάθε φορά που πιεζόταν έβρισκε διέξοδο στη μουσική...

Ο Λεβάν ήθελε από την πρώτη στιγμή να δείξει την απόλυτη ευτυχία και το συνεχές χαμόγελο μιας νέας κοπέλας που κυοφορεί. Μας περιέγραφε εικόνες από προσωπικές του στιγμές, πώς μια γυναίκα που περιμένει παιδί ομορφαίνει, χαμογελάει και χάνεται!!! " Ότι και να συμβαίνει γύρω τους αυτές χαμογελάνε" μας έλεγε. Και έτσι μέσα από αυτή την καθοδήγηση άρχισα να προσεγγίζω τον χαρακτήρα. Πολύ απλά και ήσυχα, χωρίς εμπόδια και δυσκολίες. Όλα τα οδήγησε μ' ένα "μαγικό" τρόπο σε μια όμορφη "κανονικότητα". Η μια πληροφορία διαδεχόταν την άλλη με μεγάλη συνοχή και αλήθεια. Κάθε φορά που μπορεί να μπλοκάρουμε σε κάτι, ερχόταν με την πιο απλή και "κανονική" πληροφορία και όλα προχωρούσαν και έδεναν μεταξύ τους.

Ο έρωτας της Στέλλας για τον Στάνλεϋ, η υπέρμετρη αγάπη για την αδερφή της, το παρελθόν που έσβησε και το καινούριο της ξεκίνημα στα στενά της Νέας Ορλεάνης (μια επιλογή που στήριξε και φάνηκε από τα πρώτα σκηνικά λεπτά), ο διχασμός της ανάμεσα στις δυο της αγάπες, η συνεχής πάλη όταν αρχίζει να γνωρίζει και αρνείται να παραδεχτεί, η τελική της απόφαση, είναι τα βασικά στάδια της διαδρομής της που ο Λεβάν φώτισε με πολύ αληθινό τρόπο. Επίσης, το ποιό σημαντικό είναι πως κατά τη γνώμη μου "ακούστηκε" και "ξαναδιαβάστηκε" από πολλούς αυτό το κλασσικό και χιλιοδιαβασμένο έργο. Αναδείχτηκαν πολλά και σημαντικά θέματα του έργου. Έγινε σαφές πως τίποτα πια και για κανέναν από τους χαρακτήρες δε θα είναι όπως πριν. Όλα άλλαξαν και η ζωή οδηγεί τον καθέναν τους σε άλλους δρόμους και άλλα μονοπάτια. Η Στέλλα πήρε την απόφαση της και η ζωή της όλη αλλάζει. Ο κόσμος της γκρεμίζεται. Ο Λεβάν σε αυτό το σημείο φώτισε μια σχέση που σιγόβραζε από την αρχή της παράστασης την παρουσία του Στηβ. Πάντα παρόν και συνοδοιπόρος της Στέλλας. Μια ήρεμη δύναμη που παρατηρεί και υπάρχει δίπλα της. Στην τελευταία εικόνα λοιπόν είναι αυτός που της κρατά το χέρι...ο Στάνλεϋ ακολουθεί...ο Στηβ υπάρχει... Ήθελε να αφήσει ανοιχτό στο κοινό και αυτό το ενδεχόμενο, τη συνέχεια υπό άλλες συνθήκες αφού όλα πια αλλάζουν.

Η συνεργασία μου με τον Λεβάν Τσουλάντζε και τον συγκεκριμένο θίασο ήταν ένα μαγικό ταξίδι και μια υπέροχη εμπειρία. Το *Λεωφορείο ο Πόθος* ήταν μια παράσταση που αγάπησα πολύ. Ο Λεβάν Τσουλάντζε είναι ένας σπουδαίος σκηνοθέτης και εύχομαι στο μέλλον να ξανασυνεργαστώ μαζί του!

5.3 Γιάννης Στάνκογλου (Στάνλεϋ, 2008)

Ερώτηση:

Κατά τη γνώμη σας τι πρέπει να λάβει υπόψη του ένας ηθοποιός ο οποίος θα κλιθεί να υποδυθεί τον χαρακτήρα του Στάνλεϋ; Πως πρέπει να προσεγγίσει τον ρόλο; Τι να προσέξει για να αποδώσει καλύτερα αυτόν τον χαρακτήρα/ αντι-ήρωα του Ουίλλιαμς;

Απάντηση: Ένας ηθοποιός μπορεί να χτίσει ένα χαρακτήρα. Ο ηθοποιός έχει να κάνει μια ολοκληρωμένη δουλειά, όπως το να βρει στοιχεία του χαρακτήρα, να καταλάβει το έργο και να αρχίσει να καταλαβαίνει τον χαρακτήρα. Αυτό πρέπει να γίνεται σε συνδυασμό με το «όραμα» του σκηνοθέτη. Κάποια στιγμή όμως έχοντας κάνει ο ηθοποιός μια δουλειά συγκεκριμένη για το χαρακτήρα του μπορεί να συγκρουστεί με την άποψη του σκηνοθέτη. Εάν είναι δημιουργική η σύγκρουση τότε αυτό είναι πολύ ωραίο.

Από προσωπική εμπειρία ερμηνεύοντας τον Στάνλεϋ, το 2008 σε σκηνοθεσία της Αντζελας Μπρούσκου, είδα τον ρόλο αρκετά ρεαλιστικά. Ο Στάνλεϋ είναι ένας μετανάστης από την Πολωνία που ζει στη Νέα Ορλεάνη, που δουλεύει σκληρά για να τα βγάλει πέρα με τη σύζυγό του Στέλλα. Όμως από τη στιγμή που εμφανίζεται η αδερφή της Στέλλας, η Μπλανς Ντυμπούα, αρχίζει λίγο-λίγο να μπαίνει μέσα του κάτι σαν σαράκι. Ο Στάνλεϋ αρχίζει να αισθάνεται λίγο ερωτικά, λίγο περίεργα, νιώθει ότι χάνει και τη γυναίκα του, επειδή η Στέλλα αγαπάει την Μπλανς... Ο Στάνλεϋ χάνει τον κόσμο του και σε συνδυασμό με το αλκοόλ ή με τις παρέες που κάνει κλπ. κάποιες φορές γίνεται και βίαιος. Αλλά, παρόλα αυτά, ο Στάνλεϋ αγαπάει πάρα πολύ τη Στέλλα και εάν δεν εμφανιζόταν ποτέ η Μπλανς στο σπίτι τους, αυτοί οι δυο άνθρωποι θα ήτανε μαζί, θα συνέχιζαν να είναι μαζί. Έτσι τελειώνει το έργο ότι είναι μαζί αλλά δεν ξέρω πόσο καλά θα είναι τώρα πια μαζί, κάτι στη σχέση τους θα έχει σίγουρα αλλάξει.

Θεωρώ ότι αυτό που αλλάζει τα πάντα στη ζωή του Στάνλεϋ είναι η Μπλανς Ντυμπούα, όταν έρχεται στο σπίτι του. Ο Στάνλεϋ είναι εκείνος ο άνθρωπος ο οποίος δεν μπορεί ακριβώς να εκφράσει τα συναισθήματά του και δεν γνωρίζει πώς να συμπεριφερθεί. Είναι ένας συναισθηματικός χαρακτήρας πολύ έντονος. Έτσι τον προσέγγισα εγώ τον χαρακτήρα της παράστασης. Ο ηθοποιός κάνει δουλειά μόνος του, με τον εαυτό του, και από εκεί και πέρα χρειάζεται μια δημιουργική επικοινωνία με τον σκηνοθέτη και με το σύνολο της παράστασης.

Ο ηθοποιός σε κάθε παραγωγή καλείται να ανακαλύψει και καινούργια πράγματα γιατί ένα ανέβασμα μπορεί να είναι κλασικό αλλά μπορεί να είναι και σύγχρονο. Ο ηθοποιός οφείλει να υιοθετήσει ένα σύγχρονο τρόπο παιξίματος εάν πρέπει να υποδυθεί έναν σύγχρονο Στάνλεϋ Κοβάλσκι. Με άλλα λόγια στις μέρες μας, ο Στάνλεϋ Κοβάλσκι, θα μπορούσε να είναι ένας νέγρος από την Αφρική, ο οποίος έχει έρθει και έχει εγκατασταθεί με κάποιον τρόπο στην Ελλάδα ή ένας Αλβανός ή ένας Πολωνός μετανάστης. Όλο αυτό κάτι δίνει... ένα υλικό στον ηθοποιό να ψάξει λίγο τα πράγματα και να προσεγγίσει αυτόν τον χαρακτήρα.

5.4 Πέμυ Ζούνη (Μπλανς, 2007)

Ερώτηση: Έχετε μελετήσει σε βάθος το έργο, δεδομένου ότι το 1988 υποδυθήκατε τη Στέλλα υπό την καθοδήγηση της αμερικανίδας σκηνοθέτιδας Nancy Diuguid και το 2007 τη Μπλανς με σκηνοθέτη τον Αντώνη Καλογρίδη. Επίσης διδάσκετε, ως καθηγήτρια υποκριτικής, επί χρόνια το έργο στους νέους σπουδαστές. Μετά από αυτή τη διαδρομή, τι είναι αυτό που θα μπορούσατε να προσθέσετε στην έρευνα του χαρακτήρα της Μπλανς;

Απάντηση: Στη μελέτη των θεατρικών έργων υπάρχουν δυο παράλληλες και αλληλοσυμπληρούμενες διαδρομές: η θεωρητική προσέγγιση του θεατρολόγου - δραματολόγου και η βιοματική του ηθοποιού. Η πρώτη μελετά, αναλύει και ξεκλειδώνει πολλά ζητήματα του έργου, αλλά όχι όλα. Η δεύτερη συμπληρώνει, αποκαλυπτικά πολλές φορές, τις «γκρίζες» περιοχές της ανθρώπινης συμπεριφοράς και ψυχολογίας.

Το πρώτο θέμα που θέλησα να ερευνήσω σχετικά με τη Μπλανς Ντυμπούά ήταν το κλισέ της «τρέλας» της. Είναι η Μπλανς τρελή; Ψυχοπαθής; Διαταραγμένη; Και αν ναι, σε ποιο βαθμό; Και ποια ακριβώς είναι η ασθένειά της; Είναι διακριτή από το περιβάλλον; Ερωτήσεις που απαιτούν διευκρίνιση και απόλυτη ακρίβεια όταν πρέπει να υποδυθείς ένα χαρακτήρα, διότι πρέπει πάση θυσία να αποφύγεις τη γενικότητα. Ερωτήσεις που δεν απαντώνται βέβαια από τη φαντασία μας, αλλά χρειάζονται επιστημονική έρευνα και προσήλωση στα στοιχεία που παραθέτει ο συγγραφέας. Ιδού το απόσταγμα της ψυχιατρικής έρευνας (με τη βοήθεια ειδικού) και της εμπειρίας μου από τον ρόλο: Η Μπλανς δεν είναι τρελή με την έννοια του ψυχοπαθούς που πρέπει να εγκλειστεί. Επί 32 χρόνια (αυτή είναι η ηλικία της κατά τον Ουίλλιαμς) επικοινωνεί κανονικά με τους ανθρώπους γύρω της. Διδάσκει μάλιστα αγγλική λογοτεχνία. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι είναι μια υπερευαίσθητη και ψυχικά τραυματισμένη ύπαρξη (το ψυχολογικό προφίλ της είναι ευδιάκριτο στο έργο, όπως επίσης και οι παράμετροι της διαμόρφωσής του). Αυτό όμως είναι και το κεντρικό μοτίβο των έργων του Ουίλλιαμς: η σύνθλιψη των ευαίσθητων υπάρξεων από τη σκληρότητα του περιγυρου. Η Μπλανς είναι λοιπόν «διαφορετική» στα μάτια των λαϊκών ανθρώπων γύρω της. Φαίνεται «ψηλομύτα», εκκεντρική, ενίοτε ακραία και γραφική, ποτέ όμως «τρελή». Σύμφωνα επίσης με τον Φρόντ, ο οποίος διακρίνει στους ανθρώπους δυο συνήθεις διαταραχές στα όρια της νεύρωσης, την υστερία και τον ψυχαναγκασμό, ο Ουίλλιαμς περιγράφει την ηρωίδα του με σαφή τα συμπτώματα της υστερίας. Επαναλαμβανόμενο μοτίβο της Μπλανς είναι το «δεν μπορώ να σκεφτώ», «άφησέ με να σκεφτώ», «μόνο να μπορούσα να σκεφτώ». Οι υστερικοί αισθάνονται έντονα, αλλά δεν μπορούν να βοηθηθούν από τη διανοητική διεργασία, αντίθετα με τους ψυχαναγκαστικούς, οι οποίοι σκέφτονται λογικά προσπαθώντας να τακτοποιήσουν τα πάντα, ενώ δεν αφήνουν χώρο για να αισθανθούν.

Η εξάρτηση της Μπλανς από το αλκοόλ επιδεινώνει την υστερία της. Η καταφυγή της όμως στα ψέματα και στην ωραιοποίηση της πραγματικότητας είναι απόλυτα συνειδητή επιλογή. Είναι το όπλο της για να αντέξει την ασχήμια αυτών που την περιβάλλουν, την ταπείνωση,

την ανέχεια, τον εξευτελισμό. Το λέει εξάλλου καθαρά η ίδια: «Δεν θέλω ρεαλισμό, θέλω μαγεία». Είμαστε ακόμα μέσα στα όρια της νευρώσης.

Τι γίνεται όμως με την τελευταία σκηνή του έργου, όπου είναι κοινά αποδεκτή η αίσθηση ότι η Μπλανς έχει πια «φύγει» διανοητικά; Εκεί ο εγκέφαλος της Μπλανς κάνει μια «μίμηση ψύχωσης». Ιατρικά αυτό σημαίνει ότι τα συμπτώματα της ψύχωσης είναι εμφανή, αλλά ένα μέρος του εγκεφάλου της ξέρει ότι αυτό γίνεται για να αντέξει αυτό που έρχεται (τον εγκλεισμό της στο ψυχιατρείο) και τις μέρες από δω και πέρα.

Πώς αποδεικνύεται αυτό στο έργο; Στην αρχή της εν λόγω σκηνής η ηρωίδα μοιάζει να πιστεύει απόλυτα ότι ετοιμάζεται για πολυτελές ταξίδι με τον επίδοξο εραστή της Σεπ Χάντλντ. Ρωτάει συνεχώς, επιβλέποντας το φτιάξιμο της βαλίτσας της, αν εκείνος πήρε τηλέφωνο. Μοιάζει ήσυχη και ευχαριστημένη. Σε λίγο χτυπάει το κουδούνι. Η γειτόνισσα πάει να ανοίξει. Φυσικά είναι ο ψυχίατρος με τη νοσοκόμα. Η γειτόνισσα τους αφήνει να περιμένουν στην εξώπορτα και μπαίνει στο δωμάτιο όπου είναι η Μπλανς με τη Στέλλα. Για να μην την τρομάξουν, η γειτόνισσα της λέει με ευχάριστο τόνο «σε ζητάει ένας κύριος». Εκείνη τη στιγμή, η αυθόρμητη αντίδραση της Μπλανς – εάν το μυαλό της είχε αποξενωθεί από την πραγματικότητα – θα ήταν «α ήρθε ο Σεπ!» (ή κάτι ανάλογο). Όμως όχι. Η Μπλανς υπαναχωρεί. Κάποιο μέρος του εγκεφάλου της ξέρει πολύ καλά. Ταράζεται λοιπόν και προσπαθεί να καθυστερήσει την αναχώρηση, λέγοντας ότι δεν είναι ακόμα έτοιμη, δεν τα έχει πάρει όλα στη βαλίτσα της, κάτι ξέχασε! Κι όταν πια βλέπει τη νοσοκόμα αντιστέκεται σωματικά όπως μπορεί.

Αυτό είναι φυσικά και το πολύτιμο στην καταγραφή των ανθρώπινων συμπεριφορών μέσα στην κοινωνία από τον μεγάλο δραματουργό. Η Μπλανς οδηγείται από την ίδια την αδελφή της σαν πρόβατο επί σφαγή και το καταλαβαίνει. Αυτό είναι το σπαρακτικό και για τις δύο.

Κεφάλαιο 6

Μια Νέα Σκηνοθετική Πρόταση

Η θεατρική παράσταση της μεταπτυχιακής μου διατριβής πραγματοποιήθηκε και βιντεοσκοπήθηκε την Κυριακή 26 Απριλίου του 2015 στην Αθήνα.

6.1 Επιλογή Έργου και Σκηνών

Επέλεξα το *Λεωφορείο ο Πόθος* ως αντικείμενο της μεταπτυχιακής διατριβής μου διότι θεωρώ ότι είναι ένα από τα σημαντικότερα έργα του παγκοσμίου θεάτρου με εξαιρετική υπόθεση και με δυνατούς χαρακτήρες όπου κάθε ηθοποιός θα ήθελε να ερμηνεύσει και κάθε σκηνοθέτης θα ήθελε να σκηνοθετήσει στην καριέρα του. Η άποψή μου ταυτίζεται με αυτή του σκηνοθέτη Benedict Andrews. Ο Andrews στην ερώτηση γιατί επέλεξε να σκηνοθετήσει το 2014 το *Λεωφορείο ο Πόθος* απάντησε ότι: «Το έργο ήθελε να προκαλέσει. Το επέλεξα, γιατί, όπως πολλά σπουδαία έργα, είναι ένα σύμπαν από μόνο του. Περιέχει ισχυρές δηλώσεις για το τι σήμαινε να είσαι ζωντανός την εποχή που γράφτηκε και τι σημαίνει να είσαι ένα ανθρώπινο ον στον σημερινό κόσμο» ([Παρουσίαση Παράστασης: στο *Young Vic*] 2014, 16 Σεπτεμβρίου).

Το *Λεωφορείο ο Πόθος* είναι έργο διαχρονικό. Ο Ερρίκος Μπελλιές έγραψε: «Οι ήρωες του έργου ζουν μέσα σε μια αποσύνθεση, όπου η μόνη λύση είναι η λιποταξία από το παρόν» (Ουίλλιαμς 2012, 8). Επέλεξα το *Λεωφορείο ο Πόθος* διότι και στην εποχή μας - το 2015

- συναντάμε τέτοιου είδους προβληματισμούς και καταστάσεις όπως περιγράφονται στο έργο καθώς επίσης και εγκλωβισμένους χαρακτήρες μέσα σε αυτές. Θεωρώ ότι το θέμα του έργου ενδιαφέρει το ελληνικό κοινό διότι οι καθημερινοί ήρωες της Ελλάδας της *Κρίσης* ζουν τον δικό τους αγώνα επιβίωσης με οικονομικά προβλήματα, προσωπικά αδιέξοδα, προβλήματα σχέσεων, αλκοολισμού, ομοφυλοφιλίας κ.ά.

Αφορμή για να σκηνοθετήσω το *Λεωφορείο ο Πόθος* στάθηκε το θέμα του εγκλεισμού. Στην τελευταία σκηνή - 11^η - η Μπλανς οδηγείται στο άσυλο. Με προβλημάτισε το γεγονός ότι το τελευταίο χρονικό διάστημα πληροφορήθηκα παρόμοια περιστατικά, τα οποία αφορούσαν τον εγκλεισμό ψυχικά ασθενών σε ιδρύματα με την συναίνεση των συγγενικών τους προσώπων. Θεωρώ ότι κάποιες από αυτές τις περιπτώσεις θα μπορούσαν να είχαν διαφορετική κατάληξη. Όπως διαφορετική κατάληξη θα μπορούσε να έχει και η Μπλανς εάν δεν έπαιρνε τον ρόλο του εισβολέα μέσα στο σπίτι των Κοβάλσκι και εάν δεν χαλούσε τις ισορροπίες της καθημερινότητάς τους. Ο Ουίλλιαμς είπε ότι κανένας τους δεν είναι κακός και πως όλο αυτό το κακό που συνέβη οφείλεται σε παρανόηση (παρεξήγηση). Κατά τον Ουίλλιαμς στο τέλος ο θεατής πρέπει να πει: «αν γνώριζαν ο ένας για τον άλλον...» (Murphy 2006, 24). Από τη μία μεριά η Μπλανς θέλησε να προστατέψει την αδελφή της και το μωρό που θα ερχόταν στο κόσμο - από τον κόσμο των αγροίκων που δεν γνωρίζουν τίποτα άλλο από το να ικανοποιούν μόνο τα κατώτερα ένστικτά τους, τις βιολογικές τους ανάγκες όπως το φαγητό και το σεξ. Από την άλλη μεριά υπάρχει η οπτική του Στάνλεϋ η οποία περιορίζεται στα όρια «της δικής του μικρής περιοχής».²¹ Όποιος περάσει αυτά τα όρια αυτόματα μετατρέπεται σε θήραμα όπως ακριβώς έγινε και με την Μπλανς. Σε καμία περίπτωση δεν δικαιολογείται η πράξη βίας του Στάνλεϋ προς την Μπλανς όμως και οι δύο παραβίασαν τα όρια ο ένας του άλλου. Βασικό θέμα του έργου είναι η ανθρώπινη επικοινωνία. Πιστεύω ότι αν οι ήρωες διαχειρίζονταν με έναν διαφορετικό τρόπο την κατάσταση, εάν παραμέριζαν τον εγωισμό τους και έδειχναν κατανόηση ο ένας προς το άλλον δεν θα είχε αυτή την κατάληξη η ιστορία τους. Επέλεξα το *Λεωφορείο ο Πόθος* για να παρουσιάσω στους θεατές μου αυτή την αλήθεια. Το μήνυμα που επιθυμώ να ακουστεί σε αυτούς τους δύσκολους χρόνους που διανύει η ανθρωπότητα είναι το πλησίασμα του ενός προς τον άλλον. Να μη περιοριζόμαστε στα προσωπικά μας στενά όρια. Να αφήνουμε χώρο σε αυτόν τον άλλο άνθρωπο που για κάποιο λόγο βρίσκεται δίπλα μας και να επικοινωνούμε ουσιαστικά με το να μοιραζόμαστε ιδέες και συναισθήματα.

---

²¹ Στάνλεϋ: «Όχι στη δική μου τη μικρή περιοχή» (Ουίλλιαμς 2002, 30).

Λόγω της μεγάλης χρονικής διάρκειας του έργου *Λεωφορείο ο Πόθος*, στην μεταπτυχιακή διατριβή μου επέλεξα να παρουσιάσω τις τέσσερις από τις έντεκα σκηνές του. Επέλεξα την πρώτη, την πέμπτη, την ένατη και την δέκατη σκηνή. Η επιλογή των σκηνών έγινε με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε να μπορέσει εύκολα το κοινό, το οποίο θα παρακολουθήσει την παράσταση μου, να καταλάβει την υπόθεση του έργου, τους χαρακτήρες, τη σχέση μεταξύ των ηρώων καθώς και την σκηνοθετική μου ματιά. Στη σκηνοθεσία μου παρουσιάζω την ιστορία με κύριο πρόσωπο την Μπλανς. Βλέπουμε πώς βιώνει η Μπλανς τις καταστάσεις που διαδραματίζονται. Στόχος της σκηνοθεσίας μου είναι να δημιουργήσω την κατάλληλη ατμόσφαιρα που θα ταξιδέψει και θα μαγέψει τον θεατή (π.χ. με την ζωντανή μουσική, τους έγχρωμους ηθοποιούς και μουσικούς, τα κοστούμια κ.ά.). Στην πρώτη σκηνή βλέπουμε την άφιξη της Μπλανς στο σπίτι των Κοβάλσκι. Στην πέμπτη σκηνή παρακολουθούμε την καθημερινότητα της συμβίωσης τους, τις σχέσεις των ηρώων και το φλερτ της Μπλανς με τον νεαρό εισπράκτορα εφημερίδας. Στην ένατη σκηνή γινόμαστε μάρτυρες της καταστροφικής τροπής που παίρνει η σχέση της Μπλανς με τον αγαπημένο της Μιτς. Η παράστασή μου κλείνει με την δέκατη σκηνή όπου ο συγγραφέας υπαινίσσεται τον βιασμό της Μπλανς από τον γαμπρό της Στάνλεϋ Κοβάλσκι.²² Θεωρώ ότι η παράσταση μπορεί να ολοκληρωθεί σε αυτό το σημείο για κάποιον θεατή που δεν γνωρίζει το έργο και να του δώσει το κίνητρο για να φανταστεί ένα πιθανό τέλος κατά την κρίση του. Αυτό ισχύει μόνο για την παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή, σε κάποιο μελλοντικό ανέβασμα της διασκευής μου στο *Λεωφορείο ο Πόθος* θα συμπεριληφθούν και οι ένδεκα σκηνές του έργου. Στην ενδέκατη σκηνή, η Στέλλα δεν θα αποκαλύψει στο κοινό την απόφασή της, δηλαδή αν θα παραμείνει με τον άντρα της ή θα πάρει το μωρό της και θα τον εγκαταλείψει. Το τέλος της ιστορίας στην παράστασή μου θα μείνει ανοιχτό. Με αυτόν τον τρόπο οι θεατές θα προβληματιστούν και θα δώσουν τη δική τους λύση κατά βούληση.

6.2 Διαδικασία Επιλογής Συνεργατών – Διανομή Ρόλων

Η επιλογή των ηθοποιών για την παράστασή μου έγινε σε διαφορετικά χρονικά διαστήματα και με διαφορετικό τρόπο. Αρχικά, κατά τη μελέτη μου στο *Λεωφορείο ο Πόθος* προβληματίστηκα για το πια από τις ελληνίδες ηθοποιούς θα ήταν κατάλληλη να ερμηνεύσει

---

²² Στο σημείο αυτό θα ήθελα να προσθέσω ως υποσημείωση την πιο κάτω παράγραφο περί βίας την οποία θεωρώ σημαντική και τη συνδέω με τη βία που υπάρχει στο έργο για το οποίο γίνεται η παρούσα μελέτη. Υποσημείωση: 1) «Η πρακτική της βίας, όπως κάθε πράξη αλλάζει τον κόσμο, αλλά η πιθανότερη αλλαγή είναι στην κατεύθυνση ενός πιο βίαιου κόσμου» (Arend 2000, 142). 2) «Γιατί θα έπρεπε άραγε να προσπαθούμε τώρα να ανακαλύψουμε πόσο θηριόμορφος είναι ο άνθρωπος; Τον παλαιότατο ορισμό της φύσης του ανθρώπου ως ζώου έλλογου (animal rationale), κατά τον οποίο το μόνο που τον διακρίνει από τα άλλα ζωικά είδη είναι το πρόσθετο γνώρισμα της λογικής, έρχεται τώρα να συμπληρώσει η νεότερη επιστήμη. Η νεότερη επιστήμη έχει να κάνει μεγάλες προσπάθειες για να αποδείξει ότι το πρόσθετο χάρισμα της λογικής καθιστά τον άνθρωπο ένα πιο επικίνδυνο ζώο» (Arend 2000, 120-1).

την Μπλανς. Η Κατερίνα Διδασκάλου ήταν η πρώτη και μοναδική μου επιλογή διότι θεωρούσα και θεωρώ ότι αυτός ο ρόλος της ταιριάζει απόλυτα. Η εκφορά του λόγου της συγκεκριμένης ηθοποιού καθώς και η λεπτεπίλεπτη κίνησή της είναι αυτά τα οποία ζητούσα για την δική μου Μπλανς Ντυμπούά. Η πρόταση μου και η συμφωνία για την συμμετοχή της στο πρακτικό μέρος της μεταπτυχιακής διατριβής μου έγινε στα τέλη του Οκτωβρίου του 2014. Η μελέτη του κειμένου έγινε και στην αγγλική γλώσσα.

Η επιλογή των άλλων ηθοποιών δεν ήταν και τόσο εύκολη. Αρχικά συζητήσαμε με την πρωταγωνίστρια για τους ηθοποιούς που θα μπορούσαν να με βοηθήσουν στην εργασία μου. Η διαδικασία της έρευνας αυτής κράτησε ένα αρκετά μεγάλο διάστημα διότι όλοι οι ηθοποιοί που είχαμε επιλέξει είχαν εξαιρετικά μεγάλο φόρτο εργασίας.

Για τον ρόλο του Στάνλεϋ, το πρότυπο που παρουσίασε ο Καζάν ήταν ο καλογυμνασμένος και κοντοκουρεμένος νέος. Ο δικός μου Στάνλεϋ ήθελα να είναι ένας νέος που να αγγίζει τα σημερινά ελληνικά πρότυπα. Ήθελα να έχει αυτό το παρουσιαστικό/στυλ των νέων που έχουμε συνηθίσει τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα με το μούσι και τα μακριά μαλλιά. Θεωρώ ότι η αυτή η εικόνα του Στάνλεϋ είναι πιο οικεία στο νεανικό κοινό. Για τον ρόλο του Στάνλεϋ επέλεξα τον νεαρό ηθοποιό Αλέξανδρο Παπατριανταφύλλου. Η επιλογή μου έγινε μέσα από ένα μοντέρνο εβδομαδιαίο τηλεοπτικό σήριαλ και ύστερα από την υπόδειξη τεχνικού της παράστασής μου. Στην πρώτη μας συνάντηση κλείσαμε την συνεργασία μας και συζητήσαμε σχετικά με την εργασία μου και τον ρόλο του. Οι συγκεκριμένοι πρωταγωνιστικοί ρόλοι είναι σημαντικοί και όνειρο σχεδόν κάθε ηθοποιού και αυτό διευκόλυνε αρκετά την προσέγγισή μου προς τους ηθοποιούς.

Η επιλογή του Μιτς, δεν ήταν εύκολη διότι και αυτός ο ρόλος έχει ιδιαίτερα εξωτερικά χαρακτηριστικά. Ο Μιτς μου ήθελα να φαίνεται λίγο μεγαλύτερος από τον Στάνλεϋ, να είναι ψηλός, γεροδεμένος και φυσικά ταλαντούχος για να μπορέσει να αποδώσει στην ιδιαίτερα απαιτητική ένατη σκηνή όπου ο χαρακτήρας περνάει από πολλές ψυχολογικές διακυμάνσεις. Ο Μιτς στην ένατη σκηνή είναι μεθυσμένος, παραπατάει, ταυτόχρονα είναι πληγωμένος, συντετριμμένος, έκπληκτος και αμφιβάλλει, φωνάζει, κλαίει, θυμώνει, απογοητεύεται, ερωτοτροπεί, προσπαθεί να βιάσει τη Μπλανς, τρομάζει, φοβάται, εκπλήσσεται και τέλος τρέχει πανικόβλητος.

Τον ηθοποιό Βασίλη Μπατσακούτσα επίσης τον επέλεξα από τη συμμετοχή του σε εβδομαδιαίο σήριαλ αλλά ταυτόχρονα έμαθα και για την τελευταία του θεατρική δουλειά από μια οικογενειακή μου φίλη και έκρινα ότι θα ήταν ιδανικός για αυτόν τον ρόλο.

Για τους υπόλοιπους ηθοποιούς ακολούθησα άλλη μέθοδο. Έκανα έρευνα από το διαδίκτυο και συγκεκριμένα από κάποια βίντεο. Είδα σχεδόν όλα τα βίντεο των θεατρικών παραστάσεων της σεζόν 2014-2015. Εντόπισα μια ομάδα νέων παιδιών και αμέσως μετά πήγα στο θέατρο για να παρακολουθήσω την παράστασή τους.²³ Το αποτέλεσμα της θεατρικής δουλειάς τους με εξέπληξε ευχάριστα και τους έκανα αμέσως την πρόταση για την συνεργασία μας την οποία αποδέχθηκαν όλοι. Τον ρόλο της Στέλλας ενσαρκώνει η ηθοποιός Ρένα Κουμπαρούλη. Φρόντισα τις λίγες ημέρες που απουσίαζε για επαγγελματικούς λόγους να δουλέψω με τους υπόλοιπους ηθοποιούς για οικονομία χρόνου. Τον νεαρό εισπράκτορα της εφημερίδας *Εσπερινός Αστέρας* υποδύεται ο ηθοποιός Γιάννης Βλάχος. Η ηθοποιός Νίνα Λαμπριανίδη κάνει δύο εμφανίσεις, μια πρώτη εμφάνιση ως Γιούνις Χάμπελ και μια δεύτερη εμφάνιση ως Μεξικάνα.

Η ηθοποιός Μαρία Καλοκοή υποδύεται μια Αφροαμερικανίδα γειτόνισσα των Κοβάλσκι και των Χάμπελ. Για την γειτόνισσα είχα μια δυσκολία ως προς τον σωματότυπο και χρειάστηκε να κάνω διαδικτυακή έρευνα μέσα από φωτογραφίες μέχρι να καταλήξω στη συγκεκριμένη κοπέλα. Ζητούσα μια νέα με τις συγκεκριμένες αναλογίες και ένα πλατύ αυθόρμητο χαμόγελο. Η νέγρα γειτόνισσα έπρεπε να φαίνεται και να πείθει ως κανονική και απλή κοπέλα της γειτονιάς όπως την είχα φανταστεί.

Άλλο ένα θέμα το οποίο προέκυψε κατά την διάρκεια των προβών ήταν μια αντικατάσταση στον ρόλο του Στηβ. Ο ηθοποιός που είχα επιλέξει αρχικά είχε γυρίσματα για μια ταινία στην επαρχία και η απουσία του θα καθυστερούσε σημαντικά το χρονοδιάγραμμά μας. Τελικά για τον ρόλο του Στηβ προτάθηκε από μια ηθοποιό της παράστασής μου, ο Παναγιώτης Ανδρεάκος.

Από σκηνοθετική άποψη επέλεξα ζωντανή τζαζ ορχήστρα για να φέρω στη παράσταση την ατμόσφαιρα των μπαρ και τη μουσική της Νέας Ορλεάνης έτσι ακριβώς όπως την περιγράφει ο Τέννεσι Ουίλλιαμς στις σκηνοθετικές του οδηγίες. Η επιλογή των μουσικών έγινε και πάλι

---

²³ [Η Θεατρική ομάδα *boundary* σε συνεργασία με τον Θεατρικό Οργανισμό *Νέος Λόγος* παρουσίασε το έργο «Υπό έλεγχο» του Frederic Sonntag στο Θέατρο *Μαυρομιχάλη* (2014-2015)].

μετά από έρευνα. Αρχικά είχα επιλέξει άλλες δυο μπάντες μέχρι να καταλήξω στο μουσικό τρίο στους Jazzpatiss.²⁴ Στην ένατη σκηνή ακούμε στα κρουστά τον νέγρο ηθοποιό και μουσικό Michael Afolayan.

Ένα σημαντικό πρόβλημα που είχα να αντιμετωπίσω ήταν να βρεθεί ο κατάλληλος θεατρικός χώρος μέσα στον οποίο να μπορέσω να αναπτύξω τις σκηνοθετικές ιδέες μου. Πιο συγκεκριμένα αναζητούσα μια θεατρική σκηνή με πολλά επίπεδα και κυρίως μπαλκονάκι το οποίο θα χρησίμευε το ένα μέρος του ως το σπίτι των Χάμπελ και το άλλο μέρος του ως δρόμος και μπαρ. Μετά από έρευνα σε αρκετούς θεατρικούς χώρους κατέληξα στην *Αθηναϊκή Σκηνή* που βρίσκεται στην Ακρόπολη. Τα σκηνικά είναι δικά μου καθώς και μεγάλο μέρος των σκηνικών αντικειμένων της παράστασης. Με την παρότρυνση των ηθοποιών μου δάνεισα τη φωνή μου στο νιαούρισμα της γάτας που ακούγεται στην πρώτη σκηνή καθώς επίσης και στην ατάκα της Μεξικάνας που πουλάει λουλούδια στην ένατη σκηνή.

---

²⁴ Μουσικοί: Αλέξης Αντωνίου (κόντρα μπάσο), Πέτρος Ζορμπάς (κιθάρα) και Αλέξανδρος Χριστοφόρου (σαξόφωνο και κλαρινέτο). Επίβλεψη του φωτισμού: Σεμίνα Παπαλεξανδροπούλου, κοστούμια: Ματίνα Μέγκλα (σκηνογράφος και ενδυματολόγος). Ο ηθοποιός-τραγουδιστής-μουσικός-φωτογράφος Γιώργος Γιαννίμπας ανέλαβε το γύρισμα της παράστασης.

Κεφάλαιο 7

Σκηνοθετική Προσέγγιση

Πλέον, η σκηνοθεσία δεν αναγνωρίζει καμιά αναγκαστική δέσμευση για να εμπνευσθεί ή να καθοδηγηθεί από το δραματικό κείμενο (Πεφάνης 2009, 332). Ο ρόλος του σκηνοθέτη είναι να επιλέγει από ένα μεγάλο πλήθος δυνατοτήτων που του προσφέρει το θεατρικό έργο, εκείνες που μπορούν να συγκεκριμενοποιηθούν και να ενεργοποιηθούν στο εκάστοτε παρόν μέσω του δικού του προσωπικού οράματος του κόσμου, που είναι συνάμα πραγματικό και ουτοπικό (Πεφάνης 2009, 325).

7.1 Οι Πρόβες, η Συνεργασία και ο Ρόλος μου ως Σκηνοθέτης της Παράστασης

Οι πρόβες στον θεατρικό χώρο άρχισαν επίσημα την Τετάρτη 15 Απριλίου 2015 και η παράσταση δόθηκε την Κυριακή στις 26 του ίδιου μήνα. Η συνεργασία μου με όλους τους συντελεστές ήταν άψογη εάν εξαιρέσουμε μια μικρή σύγκρουση κατά την διάρκεια των προβών που οφειλόταν στην κούραση και στο θέμα της έλλειψης του χρόνου. Η αλήθεια είναι πως για ένα τόσο σπουδαίο έργο ο χρόνος δεν είναι ποτέ αρκετός. Οφείλω να ομολογήσω ότι το γεγονός αυτό ήταν για εμένα μια σημαντική εμπειρία. Συνέχισα τις πρόβες δηλώνοντας σε όλους τη δική μου σκηνοθετική άποψη και τον δικό μου τρόπο σκηνοθεσίας και συνεργασίας. Ο τρόπος αυτός δεν είναι άλλος από την ηρεμία και αλληλοκατανόηση για να ξεπεραστούν όλα τα πιθανά εμπόδια και οι ανασφάλειες που μπορούν εύκολα να δημιουργηθούν. Ευτυχώς όλα ξεπεράστηκαν γρήγορα και αναπόσπαστοι πλέον συγκεντρωθήκαμε στο έργο μας. Ως σκηνοθέτης πιστεύω στη δημιουργική συνεργασία και στην ανταλλαγή απόψεων μεταξύ συνεργατών αλλά οφείλω να έχω το όραμά μου και να μην αποπροσανατολίζομαι από τον στόχο μου. Στόχος μου είναι να έχω την ποιότητα και το αποτέλεσμα που επιθυμώ στην παράσταση μου.

7.2 Υποκριτική Μέθοδος

Ως σκηνοθέτης της παράστασης πρότεινα στους ηθοποιούς μου να ακολουθήσουν το σύστημα Στανισλάβσκι.²⁵ Η προπαρασκευαστική εργασία μας άρχισε γύρω από ένα τραπέζι όπου τους μίλησα σχετικά με τον «υπέρ στόχο», δηλαδή για το μήνυμα του έργου καθώς και για όλους τους δραματικούς χαρακτήρες. Οι αποφάσεις που αφορούν την παράσταση διαμορφώνονται ανάλογα με τις «δοσμένες συνθήκες» (υπόθεση, εποχή, χώρο και χρόνο δράσης, συνθήκες ζωής, ερμηνεία σκηνοθέτη και ηθοποιού, σκηνικά, κοστούμια, φωτισμούς, ηχητικά εφέ, κλπ.) (Μούρ 2012, 36-37). Μετά την κατανομή του θεατρικού έργου σε επεισόδια και σε επιμέρους «κομμάτια» (3-4 σειρές στις οποίες περιέχεται μια και μόνο δράση), περάσαμε στη διαδικασία της «επανεναρμόνισης» των χαρακτήρων όπου είναι και ο στόχος της τέχνης του ηθοποιού. Ένας ηθοποιός πετυχαίνει την επανεναρμόνιση όταν πετύχει την αληθοφανή πλευρά του χαρακτήρα (Μούρ 2012, 82). Στη διαδικασία αυτή θεωρώ σημαντική την αύρα της σωματικότητας, την γοητεία (ή τη μαγεία) που εκπέμπει ένας ηθοποιός (Πεφάνης 2007, 286-292).

Ως πρώτο βήμα προέτρεψα τους ηθοποιούς μου να κάνουν δουλειά πάνω στον εαυτό τους όπως π.χ. να χαλαρώσουν σωματικά, να αυτοσυγκεντρωθούν, να εξασκήσουν την φαντασία τους και να μάθουν να αξιοποιούν το «Μαγικό Εάν». Το «Μαγικό Εάν» βάζει τον ηθοποιό στην ψυχολογία του να «πιστέψει» αυτό που κάνει, δηλαδή να απαντήσει στο ερώτημα: «Εάν αυτό ήταν πραγματικό τότε τι θα συνέβαινε;» (Μούρ 2012, 35-36). Ως δεύτερο βήμα ζήτησα από τους ηθοποιούς μου να εργαστούν πάνω στους ρόλους τους. Προέτρεψα τον κάθε ηθοποιό μου να διεισδύει στον εσωτερικό κόσμο του δραματικού του χαρακτήρα με σκοπό να εντοπίσει τις εσωτερικές εμπειρίες του ρόλου. Στη συνέχεια με τη βοήθεια της «μνήμης των συγκινήσεων» ο κάθε ηθοποιός επιχείρησε να κάνει αυτές τις εμπειρίες «αληθινές» για τον εαυτό του. Αυτό μπορεί να γίνει είτε μέσω της «βιωματικής μνήμης» είτε μέσω της «αισθητηριακής μνήμης». Αναλυτικότερα στη «βιωματική μνήμη» γίνεται η ανάκληση ενός συναισθήματος παρόμοιο με εκείνο του δραματικού χαρακτήρα. Στη «αισθητηριακή μνήμη» γίνεται η συσχέτιση συγκεκριμένων αισθήσεων (ακοή, όραση, κ.λπ.) και αισθητηριακών καταστάσεων με συγκεκριμένα συναισθήματα (θλίψη, φόβο, κ.λπ.) και της ανάκλησης των συγκεκριμένων αισθήσεων όταν χρειάζεται να βιωθεί το συγκεκριμένο αντίστοιχο συναισθήμα που απαιτεί ο δραματικός ρόλος (Στανισλάβσκι 2006, 174-181).

---

²⁵ Στα τέλη του 19ου αιώνα διερευνήθηκε και αναπτύχθηκε η ρεαλιστική υπόκριση από τους ιδρυτές του *Θεάτρου Τέχνης της Μόσχας* (1895) τους: Κωνσταντίν Στανισλάβσκι και Βλαντιμίρ Ιβάνοβιτς Νεμίροβιτς-Ντανσένκο. Η ρεαλιστική υπόκριση κωδικοποιήθηκε σε ορισμένο σύστημα και ονομάστηκε σύστημα Στανισλάβσκι (μαγικό εάν, βιωματική μνήμη, αισθητηριακή μνήμη, κλπ.). Το σύστημα βοηθάει τον ηθοποιό να ζει τις εμπειρίες του χαρακτήρα που υποδύεται σαν να ήταν δικές του (Μούρ 2012, 14, 25).

7.3 Η Σκηνοθετική μου Άποψη

Στην παράσταση μου, η ιστορία διαδραματίζεται στην Νέα Ορλεάνη του 1947 δηλαδή στην εποχή που πρωτοπαραστάθηκε το έργο. Ο λόγος που το κάνω αυτό είναι διότι επιδιώκω να μεταφέρω στους θεατές μου το ύφος και την ατμόσφαιρα της εποχής και της χώρας που περιγράφει ο Ουίλλιαμς. Θεωρώ ότι η Νέα Ορλεάνη της δεκαετίας του '50 έχει κοινά χαρακτηριστικά με το ύφος και την ατμόσφαιρα κάποιων φτωχογειτονιών της σημερινής Αθήνας.

Σκηνή πρώτη - διάρκεια 24': 31''

Είναι βραδάκι, αρχές του Μάη σε φτωχογειτονιά της Νέας Ορλεάνης. Από σκηνοθετική άποψη αφαίρεσα κάποιους από τους χαρακτήρες του δρόμου που αρχικά αναφέρει ο Ουίλλιαμς στην πρώτη σκηνή του έργου όπως: τον άντρα, τον ναύτη, τον πωλητή, τον Μιτς και παρουσιάζω: την Στέλλα, τη Γιούνις, την νέγρα γειτόνισσα και τον Στάνλεϋ. Ο λόγος που κράτησα τον χαρακτήρα της νέγρας γειτόνισσας είναι διότι ήθελα να δώσω το στίγμα της κοσμοπολίτικης Νέας Ορλεάνης. Το θέμα της πολυπολιτισμικότητας με ενδιαφέρει διότι στην σημερινή Ελλάδα, οι διάφορες φυλές που κατοικούν τον τόπο μας, έγχρωμες και μη, αποτελούν μια σύγχρονη πραγματικότητα την οποία δεν πρέπει να αγνοούμε, αντιθέτως θεωρώ ότι πρέπει να λάβουμε υπόψη μας τη σοβαρότητα της νέας αυτής κατάστασης για την καλύτερη και ομαλότερη συνύπαρξή μας.

Η παρουσία των μουσικών ζωντανά πάνω στην σκηνή είναι επίσης δική μου σκηνοθετική πρόταση. Η μουσική γενικότερα προκαλεί έντονα συναισθήματα στους θεατές. Η ιδέα μου αυτή βασίστηκε πάνω στη συχνή αναφορά του συγγραφέα για τη μουσική που ακούγεται από το μπαρ της γειτονιάς. Σε αυτή την σκηνή παρουσιάζω έναν σύντομο διάλογο μεταξύ Στάνλεϋ και Στέλλας που θεωρώ ότι είναι ικανός να δηλώσει το είδος της σχέσης του ζευγαριού (σεξουαλική). Όταν το ζευγάρι αποχωρεί από τη σκηνή, οι δύο γειτόνισσες συνεχίζουν να κάθονται στα σκαλιά του δρόμου και συζητάνε κάνοντας αέρα για να δροσιστούν λόγω της ζέστης. Με την είσοδο της Μπλανς γίνεται αλλαγή μουσικού κομματιού καθώς και χρήση οπτικού εφέ με καπνό και ηχητικού εφέ από ατμομηχανή τρένου για να τονίσω το γεγονός της άφιξης της ηρωίδας. Στις σκηνικές οδηγίες αναφέρεται ότι τα Ηλύσια Πεδία βρίσκονται ανάμεσα στο σιδηροδρομικό σταθμό και στο ποτάμι. Την Μπλανς συνοδεύει η Γιούνις στο σπίτι των Κοβάλσκι και ακολουθεί ένας σχετικά σύντομος διάλογος. Όταν αποχωρεί από τη σκηνή η Γιούνις τότε ξαναεμφανίζεται η Στέλλα. Λίγα λεπτά πιο πριν

όταν η Μπλανς μένει μόνη της στο σπίτι ακούγεται ο ήχος από το τσούγκρισμα των μπουκαλιών καθώς ψάχνει για ποτό. Με αυτόν τον τρόπο γίνεται γνωστό στο κοινό η καταστροφική αδυναμία της ηρωίδας. Κατά τη διάρκεια της συνομιλίας των δυο αδελφών έχω αφαιρέσει για συντομία τις ατάκες από την 20^η σελίδα του βιβλίου (Ουίλλιαμς 2002, 20). Στη σκηνή αυτή μέσα από την κινησιολογία των δύο αδελφών παρουσιάζω στο κοινό την μεταξύ τους σχέση. Οι δύο γυναίκες αγκαλιάζονται, δίνουν τα χέρια, η Μπλανς κανακεύει στα πόδια της τη μικρότερη αδελφή της κ.ά. Μετά τις αποκαλύψεις για το Μπελ Ρεβ και τις αλληλοκατηγορίες των δυο αδελφών η ατμόσφαιρα βαραίνει. Η ξαφνική είσοδος της παρέας των φίλων του Στάνλεϋ με τις φωνές και τα γέλια τους αλλά και της Γιούνις από το μπαλκόνι ζωντανεύουν την ατμόσφαιρα. Ακολουθούν οι συστάσεις της Μπλανς και του Στάνλεϋ σε κλίμα αμηχανίας από την πλευρά της Μπλανς. Η Μπλανς μιλάει για πρώτη φορά για τον άντρα της που πέθανε και λέει πως θα αρρωστήσει. Πέφτουν τα φώτα και η σκηνή κλείνει με μουσική.

Σκηνή πέμπτη - διάρκεια 13': 17''

Καλοκαιρινό πρωινό του Αυγούστου. Η σκηνή ανοίγει με τα γέλια της Μπλανς καθώς διαβάζει δυνατά στην αδελφή της το γράμμα που μόλις έγραψε για τον κοσμικό φίλο της. Η Στέλλα ντύνεται με τα καλά της ρούχα μπροστά στο κοινό και ετοιμάζεται για την βραδινή της έξοδο με τον Στάνλεϋ. Τη χαρούμενη ατμόσφαιρα διακόπτουν οι στριγκλιές της Γιούνις και οι φωνές του Στηβ από τον πάνω όροφο. Η Μπλανς κάνει διάλογο με τον Στάνλεϋ περί αστερισμών. Ο Στάνλεϋ φέρνει σε δύσκολη θέση την Μπλανς όταν της αναφέρει κάποιον Σμιθ. Διακρίνουμε στην άκρη δεξιά της σκηνής στο πάτωμα το σβηστό λαμπατέρ το οποίο είναι ντυμένο με το χάρτινο αμπαζούρ. Στη συνέχεια από τον διάλογο των δυο αδελφών αφαίρεσα τις σελίδες 92 και 93 του βιβλίου (Μπλανς: «Για μένα είναι η κόκα κόλα;»,...Μπλανς: «Καθόλου. Χαμ, χα! Είδες, τυχερή είμαι!»), για συντομία διότι θεωρώ ότι δεν επηρεάζεται το νόημα του έργου με τον τρόπο που το παρουσιάζω στους θεατές μου (Ουίλλιαμς 2002, 93-94). Προς το τέλος της πέμπτης σκηνής κάνει την εμφάνιση του ένας νεαρός εισπράκτορας εφημερίδας που η Μπλανς βρίσκει την ευκαιρία να φλερτάρει μαζί του. Σε αυτή τη σκηνή ήθελα να τονίσω τον αισθησιασμό και το ερωτικό στοιχείο. Το παιχνίδι που κάνει η Μπλανς στον άβγαλτο νεαρό καθώς επίσης την έκπληξη, το σάστισμα και την αμηχανία του νέου. Η σκηνή κλείνει με την είσοδο του Μιτς που προσφέρει λουλούδια στην Μπλανς. Το κοινό που παρακολουθεί την παράσταση έχει την ευκαιρία με αυτή την σύντομη χειρονομία να δει την τρυφερότητα που υπάρχει στη σχέση αυτών των δύο.

Σκηνή ένατη - διάρκεια 14': 20''

Μέσα Σεπτεμβρίου, βράδυ. Η σκηνή ανοίγει με την Μπλανς να είναι καθισμένη σε μια καρέκλα της κουζίνας να πλέκει διάφορες χρωματιστές κορδέλες μεταξύ τους και να σιγοτραγουδάει. Σε αυτό το σημείο δεν ακολούθησα τις σκηνικές οδηγίες που θέλουν την Μπλανς να ακούει μέσα στο μυαλό της γρήγορα και έντονα τον σκοπό της πόλκα «Βαρσοβιάνα». Θεωρώ ότι σκηνοθετικά θα ήταν καλύτερα εάν ακουστεί μόνο μια φορά η «Βαρσοβιάνα» στην πιο κρίσιμη στιγμή, λίγο πιο κάτω. Η Μπλανς αλλά και οι θεατές θα ακούσουν αυτή τη μουσική της πόλκα λίγο αργότερα όταν η ηρωίδα προσπαθεί να ανοίξει συζήτηση με τον Μιτς. Σε αυτή τη σκηνή ακούγεται και πάλι ο ήχος από τα μπουκάλια καθώς η Μπλανς ψάχνει για ποτό. Ζήτησα από την ηθοποιό μου να κάνει θόρυβο με τα μπουκάλια έτσι ώστε ο ήχος αυτός να υπενθυμίζει στους θεατές την κατάστασή της ηρωίδας.

Στην πέμπτη, ένατη και δέκατη σκηνή επιλέγω η Μπλανς μου να περπατάει ξυπόλητη. Τα γυμνά ακάλυπτα κάτω άκρα κάνουν τα βήματα της αθόρυβα. Ο ήχος από το φτεροκόπημα της πεταλούδας της νύχτας έπαψε ξαφνικά. Η Μπλανς κατέβηκε από τα τακούνια και από το στήσιμο που απαιτούσε η κοινωνική της θέση. Στην ένατη σκηνή, η «γιορτή» στο διαμέρισμα της φτωχογειτονιάς έχει τελειώσει και ήρθε η ώρα η Μπλανς να πατήσει στη γη.²⁶

Επίσης και πάλι από σκηνοθετική άποψη επέλεξα να ακουστούν κρουστά τη στιγμή του εφιάλτη (9η σκηνή) για να δώσω μια διαφορετική μουσική νότα στην παράστασή μου. Η σκηνή κλείνει με τα εκκωφαντικά ουρλιαχτά της Μπλανς και τη μελαγχολική μουσική του κλαρινέτου.

Σκηνή δέκατη – διάρκεια 11': 42''

Λίγες ώρες αργότερα την ίδια νύχτα. Η δέκατη σκηνή ανοίγει με την Μπλανς να γελάει δυνατά σε κατάσταση μέθης, να στολίζεται με την ψεύτικη διαμαντένια κορώνα και τα χρωματιστά μποά φτερά, να βάφεται έντονα με κόκκινο κραγιόν, πετάει τα παπούτσια της και να παραμιλάει. Πρόκειται για μια δυνατή εικόνα όπου δείχνει την θλιβερή ψυχολογική κατάσταση της Μπλανς. Στο πάτωμα υπάρχει η βαλίτσα της με όλα τα χρωματιστά ρούχα της σαν τα φτερά της πεταλούδας σκορπισμένα παντού. Με την είσοδο του Στάνλεϋ ακούγεται δυνατά ο ήχος από τα μπουκάλια της μπίρας που αυτός φέρνει μαζί του και η ονειροπόλησή της Μπλανς σταματάει απότομα.

---

²⁶ Η λέξη *γιορτή* είναι σε εισαγωγικά για δύο λόγους: πρώτον ειρωνικά υποδηλώνοντας την ουτοπία στην οποία θέλει να ζει η ηρωίδα και δεύτερον κυριολεκτικά λόγω των γενεθλίων της Μπλανς.

7.4 Σκηνικά

Οι κουρτίνες που είχε αρχικά η σκηνή του θεάτρου ήταν κόκκινου χρώματος και χρειάστηκε να τις αντικαταστήσω με μαύρες για να είναι ουδέτερες και να διευκολύνουν τον φωτισμό της παράστασης. Τα έπιπλα που χρησιμοποίησα στην σκηνογραφία μου είναι ελάχιστα. Η δράση περιστρέφεται γύρω από ένα τραπέζι ως σύμβολο του θεσμού της οικογένειας. Το τραπέζι κουζίνας των Κοβάλσκι βρίσκεται στο κέντρο της σκηνής. Γύρω από το τραπέζι υπάρχουν τέσσερις καρέκλες, όσοι είναι και οι παίκτες του πόκερ (ο Στάνλεϋ και οι φίλοι του). Στα δεξιά της σκηνής υπάρχει ένα ξύλινο παραβάν που χωρίζει τα δύο δωμάτια και το μπάνιο. Στον χώρο που βρίσκεται ανάμεσα στα δύο αυτά στοιχεία είναι το υποτιθέμενο πτυσσόμενο κρεβάτι που φιλοξενεί την Μπλανς. Για τον λόγο αυτό χρησιμοποίησα απλά στρωσίδια. Το κρεβάτι αυτό παρουσιάζεται στρωμένο μόνο στην ένατη σκηνή όπου είναι και λειτουργικό για την εξέλιξη της ιστορίας. Η πίσω μεριά της κολώνας χρησιμοποιείται ως ψυγείο και το σκαλάκι/η ξύλινη εσοχή έχει τη χρήση του οικιακού μπαρ. Τα όρια μεταξύ δρόμου και σπιτιού είναι νοητά (δεν υπάρχει πόρτα εισόδου).

7.5 Σκηνικά Αντικείμενα

Κάποια από τα σκηνικά αντικείμενα τα οποία χρησιμοποιήθηκαν στην παράστασή μου είναι τα παρακάτω:

Σκηνή πρώτη: Ένα τραπέζι με δυο τραπεζομάντηλα σε ακαταστασία, τρία σταχτοδοχεία με αποτσίγαρα, εφημερίδες, ποτήρια, πιάτα, μαχαιροπίρουνα, μισοφαγωμένα φρούτα, μπουκάλια από διάφορα ποτά, ένα πακέτο με κρέας, βαλίτσες εποχής - μικρή και μεγάλη, ένα μικρό ξύλινο αφρικάνικο διακοσμητικό, μια κορνίζα με τη φωτογραφία του Στάνλεϋ κ.ά.

Σκηνή πέμπτη: Μια βεντάλια της Μπλανς από φτερά παγωνιού, ρούχα σε ξύλινες κρεμάστρες, μια ατζέντα, βούρτσα παπουτσιών, ένα χάρτινο αμπαζούρ, μικρή πίπα, τσιγάρα και αναπτήρας, τσαντάκι βραδινό με στρας, μικρός καθρέφτης με ψεύτικα πετράδια, ένα μπουκαλάκι αρώματος, μαυρόασπρες εφημερίδες, ένα μπουκέτο από αληθινά κόκκινα τριαντάφυλλα κ.ά.

Σκηνή ένατη: Χρωματιστές κορδέλες, ένα σεμέν/είδος μικρού τραπεζομάντηλου, πουδριέρα, ταμπακιέρα, το κρεβάτι στρωμένο με κόκκινο κάλυμμα και δύο χρωματιστά μαξιλαράκια, η γυμνή λάμπα του αμπαζούρ, το καλαθάκι με τα λουλούδια της Μεξικάνας κ.ά.

Σκηνή δέκατη: Διάφορα ρούχα από τη βαλίτσα της Μπλανς, κορώνα με στρας, κοσμήματα, κόκκινο κραγιόν, μπουκάλια μπύρας, ομπρέλα, τηλέφωνο αντίκα, κ.ά.

7.6 Κοστούμια

Στην πρώτη σκηνή, η Στέλλα φοράει μια φλοράλ φούστα με κυρίαρχο το πράσινο χρώμα, τοπ χρώματος μπεζ και χαμηλά μπεζ παπούτσια. Οι κοπέλες της γειτονιάς είναι ντυμένες απλά αλλά κομψά. Η Νέγρα φόρεσε κόκκινο φόρεμα, πετρόλ μπαλαρίνες και κρατούσε κόκκινο ασορτί μαντιλάκι. Η Γιούνις ντύθηκε με μπλε φούστα εξόδου και ως πρόσθετο ενδυματολογικό στοιχείο φορέθηκε από πάνω μια ποδιά κουζίνας σε αποχρώσεις μπλε και λευκού χρώματος - το οποίο δηλώνει ότι η κοπέλα μένει στη γειτονιά. Τα λουλούδια που βλέπουμε στα μαλλιά της Γιούνις και της Στέλλας είναι διακοσμητικά στοιχεία περισσότερο της μεξικάνικης κουλτούρας. Το δραματικό κείμενο αναφέρει ότι η Μπλανς είναι κομψά ντυμένη με άσπρο ταγιέρ. Κράτησα το λευκό συμβολικό χρώμα (της αγνότητας) στην ενδυμασία της καθώς και όλα τα δοσμένα αξεσουάρ όπως: μαργαριταρένιο κολιέ, λευκά γάντια και καπέλο. Οι φίλοι του Στάνλεϋ είναι επίσης ντυμένοι απλά με μπλουτζίν παντελόνια, καρό πουκάμισα και μπλουζάκια με ζωντανά χρώματα όπως υπόδειξε ο Ουίλλιαμς στις σκηνικές οδηγίες.²⁷

Στην πέμπτη σκηνή, η Μπλανς είναι ντυμένη με μια σατέν μάξι ρόμπα - αυθεντικό κιμονό - χρώματος γαλάζιου με ζωγραφιστά λουλούδια η οποία δένει στη μέση με φαρδιά κατακόκκινη σατέν ζώνη. Κράτησα στο στοιχείο της ζώνης, το κόκκινο συμβολικό χρώμα του πάθους και της φωτιάς. Το ένδυμα της Μπλανς είναι το ίδιο και στις επόμενες δύο σκηνές που ακολουθούν. Σε αυτή τη σκηνή, η Στέλλα αρχικά φοράει λευκό κομπινεζόν και αμέσως μετά ντύνεται με μια ροζ γυαλιστερή φαρδιά φούστα κι ένα μπεζ αμάνικο μπλουζάκι. Ο νεαρός εισπράκτορας φοράει πουκάμισο σε κόκκινο ζωντανό χρώμα, παπούτσια πράσινου χρώματος, τραγιάσκα και τιράντες. Ο Μιτς εμφανίζεται με τα καλά του ρούχα, σκούρο γκρι υφασμάτινο παντελόνι με τιράντες, λευκό πουκάμισο και λευκά παπούτσια. Σε αυτή τη σκηνή καθώς και στις δύο επόμενες (ένατη και δέκατη) έξω από το παραβάν ξεχωρίζουν κρεμασμένα δύο κομμάτια που έχουν απομείνει από την πλούσια συλλογή της Μπλανς, μια ροζ φούστα και ένα φούξια βραδινό φόρεμα με κέντημα στο μπούστο.

---

²⁷ Ο Ουίλλιαμς για να εντείνει την ψυχική διάθεση, κάνει πλήρη χρήση του φωτός και του χρώματος σαν να ήταν ο ίδιος ζωγράφος. Το ζωντανό/ζωντανό παιχνίδι πόκερ στο *Λεωφορείο ο Πόθος* παρομοιάζει με πίνακα του Van Gogh (Bloom 2003, 108).

Στην ένατη σκηνή, η Μπλανς παρουσιάζεται με την ίδια άνετη μακριά σατέν ρόμπα της. Κόντρα στην ενδυματολογική εικόνα του έρχεται ο Μιτς σε αυτήν την σκηνή. Ο Μιτς παρουσιάζεται ατημέλητος με τα καθημερινά απλά αλλά βρόμικα ρούχα της δουλειάς του, μπλουτζίν, λευκό μπλουζάκι, γαλάζιο ξεκούμπωτο πουκάμισο και σκουρόχρωμα παπούτσια. Η Μεξικάνα είναι ντυμένη στα ολόμαυρα - πένθιμα ρούχα (φούστα, μπλούζα, μαντήλι) και κρατάει καλάθι με ολόλευκα λουλούδια.

Στη δέκατη σκηνή η Μπλανς είναι ντυμένη με την σατέν ρόμπα της και στο λαιμό της κρέμονται μποά-φτερά. Ο Στάνλεϋ φοράει μπλε καρδ πουκάμισο, λευκό αμάνικο φανελάκι ανοιχτό καφέ παντελόνι και τα καλά του παπούτσια χρώματος καφέ. Στη συνέχεια, ο Στάνλεϋ μένει ξυπόλυτος και κρατάει τις κόκκινες μεταξωτές πιτζάμες του.

7.7 Φωτισμός

Η μαγεία του φωτός ανοίγει έναν ρευστό και ποιητικό κόσμο της αφήγησης – συγκεντρώνοντας φως το οποίο αποκαλύπτει ή αποκρύπτει, προωθεί το σύνολο ή το αποσύρει (Kolin 2000, 13).

Με το άνοιγμα της πρώτης σκηνής το πυκνό σκοτάδι απαλαίνει από το λευκό φως. Η σκηνή φωτίζεται σταδιακά δημιουργώντας μια ρομαντική ατμόσφαιρα. Η ένταση του φωτός σιγά-σιγά μεγαλώνει κι απλώνεται σε όλο το χώρο. Λίγο αργότερα ο φωτισμός χαμηλώνει. Ο χαμηλός φωτισμός και ο καπνός (οπτικό εφέ) που χρησιμοποιείται σηματοδοτούν την άφιξη της Μπλανς. Η σκηνή φωτίζεται πλήρως όταν η Μπλανς εισέρχεται στο σπίτι των Κοβάλσκι. Μια γυμνή λάμπα ανάβει πάνω από το τραπέζι της κουζίνας. Το φως και η έλλειψή του (σκοτάδι) παίζει σημαντικό ρόλο στη συγκεκριμένη παράσταση διότι δεν εξυπηρετεί απλά την αλλαγή του σκηνικού. Το παιχνίδι του φωτισμού αποκαλύπτει τον συναισθηματικό κόσμο των ηρώων. Με την πρώτη ευκαιρία η Μπλανς ζητάει από την αδελφή της να σβήσει το φως της λάμπας. Ο φωτισμός χαμηλώνει ακόμη περισσότερο όταν η Στέλλα μπαίνει στο μπάνιο και η Μπλανς μένει μόνη στην κουζίνα. Τα φώτα ανάβουν ξανά στη σκηνή με την ξαφνική είσοδο του Στάνλεϋ και της παρέας του. Ένας προβολέας φωτίζει για λίγο την Γιούνις που βρίσκεται ψηλά στο μπαλκόνι της. Ο χώρος φωτίζεται κανονικά όταν ο Στάνλεϋ και η Μπλανς συζητούν στη σκηνή. Όταν ολοκληρώνεται η πρώτη σκηνή τα φώτα σβήνουν.²⁸

---

²⁸ Συμπληρωματική πληροφορία για την θεατρική σκηνοθεσία του Καζάν του 1947: Το προ-παραγωγής σενάριο του *Λεωφορείου ο Πόθος* συμπεριελάμβανε κουρτίνες/αυλαία μεταξύ των σκηνών και τελικά αποφασίστηκε αντ' αυτού η χρήση συσκώτισης και μουσικών ιντερλούδιων (Murphy 2006, 23).

Στην πέμπτη σκηνή, το δωμάτιο φωτίζεται με γενικό φωτισμό. Τα φώτα πέφτουν (χρόνος από dvd παράστασης 33': 47'') μόνο όταν η Μπλανς μένει μόνη της λίγο πριν από την είσοδο του νεαρού εισπράκτορα. Η σκληρή λάμψη της λάμπας στην ένατη σκηνή ή πιο απαλή λάμψη όταν η Μπλανς ερωτοτροπεί με τον νεαρό στην πέμπτη σκηνή - βοηθούν το κοινό να δει τον εύθραυστο πόθο της Μπλανς για προστασία και να καταλάβει την τραγικότητά της (Kolin, 2000,15).

Στην ένατη σκηνή, της σκηνοθεσίας μου, αρχικά ο φωτισμός είναι χαμηλός. Από αυτόν τον ρομαντικό φωτισμό που προτιμά η Μπλανς περνάμε ξαφνικά στο σκληρό φως της γυμνής λάμπας που εστιάζει πάνω στη σκληρή αλήθεια της χαμένης νιότης. Η Μεξικάνα φωτίζεται διακριτικά. Όταν η σκηνή τελειώνει τα φώτα σβήνουν.

Στην δέκατη σκηνή, ο φωτισμός αρχικά είναι επίσης χαμηλός. Όταν η Μπλανς ζει τον εφιάλτη με την μουσική της ζούγκλας, στα αριστερά της σκηνής εμφανίζεται ο νέγρος μουσικός με το τύμπανο κάτω από κόκκινο par led φωτισμό. Ταυτόχρονα από τα δεξιά της σκηνής βλέπουμε την Μπλανς με τον γενικό φωτισμό που ήδη υπάρχει στον χώρο και συνήθως χρησιμοποιείται για το σπίτι.

7.8 Μουσική²⁹

Ένα σημαντικό (Τσεχωφικό) χαρακτηριστικό στα δράματα του Ουίλλιαμς, συμπεριλαμβανομένου και του *Λεωφορείου ο Πόθος* είναι η χρήση της μουσικής (συντά ακούγεται από τα παρασκήνια) και των ηχητικών εφέ, τα οποία κορυφώνουν ή σχολιάζουν μια δραματική σκηνή. Όταν η Μπλανς πανικοβάλλεται, για παράδειγμα, εμείς ακούμε το ουρλιαχτό μιας γάτας στο δρομάκι ή ακούμε να περνάει μια βροντερή ατμομηχανή (Roudané 2003, 51).

Στην έναρξη της πρώτης σκηνής της παράστασής μου ακούγεται μουσική από το τρίο *Jazzpatiss*. Ακούμε το *Les copains d'abord* με όργανα: κοντραμπάσο, κιθάρα και σαξόφωνο. Κατά την άφιξη της Μπλανς ακούμε το *Blue Moon*. Στην ανακοίνωση της Μπλανς για τη απώλεια του Μπελ Ρεβ ακούμε ένα αυτοσχεδιαστικό κομμάτι στο κλαρινέτο. Η πόλκα *Βαρσοβιάνα* ακούγεται όταν η Μπλανς αναγκάζεται να απαντήσει στην ερώτηση

---

²⁹ Τη μουσική για το *Λεωφορείο ο Πόθος* συνέθεσε ο Alex North (ταινία 1951 και μπαλέτο 1952) (Kolin 2000, 16).

του Στάνλεϋ σχετικά με τον γάμο της. Πρόκειται για τη χαρακτηριστική μουσική που τριβελίζει την σκέψη της Μπλανς.

Η πέμπτη σκηνή ανοίγει με το *Blue Moon*. Όταν η Μπλανς μένει μόνη και πίνει ακούγεται το σαξόφωνο. Η ίδια μελαγχολική μουσική συνεχίζει να παίζει και όταν κάνει την εμφάνισή του ο νεαρός εισπράκτορας. Η σκηνή κλείνει με τον Μιτς να προσφέρει λουλούδια στην Μπλανς υπό τον ήχο του *Blue Moon*.

Η ένατη σκηνή ανοίγει και πάλι με το *Blue Moon* αλλά αυτή τη φορά το σιγοτραγουδάει ακαπέλα η Μπλανς. Επίσης στην ίδια σκηνή ακούγεται δυο φορές η πόλκα *Βαρσοβιάνα*. Η σκηνή κλείνει με μια λυπητερή μελωδία από το κλαρινέτο.

Η δέκατη σκηνή ανοίγει και πάλι με το *Blue Moon*. Τη στιγμή του εφιάλη της Μπλανς ακούγονται κρουστά. Λίγο αργότερα ακούγεται το μελαγχολικό κλαρινέτο.

Το τέλος της παράστασης καθώς και τους τίτλους τέλους του dvd συνοδεύει το *Blue Moon*.

Κεφάλαιο 8

Επίλογος

Στη μεταπτυχιακή μου διατριβή μελέτησα τη ζωή και το έργο του Τέννεσι Ουίλλιαμς. Μέσα από την έρευνά μου είχα την ευκαιρία να συλλέξω πληροφορίες, οι οποίες με βοήθησαν να μάθω περισσότερα για την εποχή και τις συνθήκες ζωής του συγγραφέα. Με αυτόν τον τρόπο μπορώ να πω ότι πλησίασα στην κατανόηση του τρόπου σκέψης του. Μελέτησα το *Λεωφορείο ο Πόθος* και έδωσα μια νέα δική μου σκηνοθετική άποψη. Επέλεξα το έργο αυτό διότι είναι ένα σύμπαν από μόνο του και προσφέρεται να σκηνοθετηθεί με πολλούς τρόπους. Θεωρώ ότι θα είχε ενδιαφέρον να μπορούσα να ασχοληθώ στο μέλλον με το ίδιο έργο και να το παρουσιάζω κάθε φορά και από διαφορετική οπτική γωνία. Με άλλα λόγια να παρουσιάζω την υπόθεση του έργου με τον τρόπο που βλέπει την ιστορία ο κάθε ένας χαρακτήρας σύμφωνα με την δική του προσωπική ανάλυση των καταστάσεων όπως π.χ. θα έκανε ο Στάνλεϋ, η Στέλλα, ο Μιτς ή ακόμη και το φιλικό τους ζευγάρι οι Χάμπελ.

Στην παρούσα σκηνοθεσία παρουσιάζω την ιστορία από την ματιά της Μπλανς. Δίνω στην Μπλανς περισσότερο χρόνο πάνω στη σκηνή για να μπορέσει ο θεατής να την παρατηρήσει, να την καταλάβει, να τη νιώσει και να αναρωτηθεί πόσο διαφορετική κατάληξη θα μπορούσε να έχει αυτή η ιστορία εάν υπήρχε η σωστή επικοινωνία μεταξύ των ηρώων του έργου. Θέλησα μέσα από την σκηνοθεσία μου να ταξιδέψω το θεατή στην εποχή και στην ατμόσφαιρα της κοσμοπολίτικης Νέας Ορλεάνης του '50 με τη τζαζ μουσική, τους καπνούς από την ατμομηχανή του τρένου, τα αρώματα, τους ήχους και την κίνηση της

φτωχογειτονιάς. Θέλησα να παρουσιάσω αυτούς τους χαρακτήρες μέσα από τις καθημερινές τους συνήθειες εγκλωβισμένους στους καπνούς των τσιγάρων, στη μυρωδιά του αλκοόλ και στις εγωιστικές τους σκέψεις που τους οδήγησαν στην απομάκρυνση και στην καταστροφή.

Η συνεργασία μου με τους συντελεστές της παράστασης μου ήταν για εμένα μια μοναδική - πολύτιμη εμπειρία, η οποία μου άφησε μια γλυκιά ανάμνηση και μου έδωσε τη δύναμη για να προχωρήσω στην επόμενη σκηνοθεσία μου.

Παράρτημα Α

Τεχνικά Χαρακτηριστικά της Μαγνητοσκοπημένης Παράστασης

A.1 Ηχητικά Εφέ

Στην πρώτη σκηνή, τα ακουστικά εφέ είναι ο ήχος από ατμομηχανή τρένου και το νιαούρισμα γάτας. Στην πέμπτη σκηνή ακούγεται δυνατός ήχος από αλουμινένια σκεύη, ο οποίος προέρχεται από το διαμέρισμα των Χάμπελ τη στιγμή του καυγά τους. Στην ένατη σκηνή ακούγεται ένας πυροβολισμός από την εφιαλτική ανάμνηση της Μπλανς και στην δέκατη σκηνή ακούγεται και πάλι ο ήχος της ατμομηχανής του τρένου.

A.2 Οπτικά Εφέ

Δημιουργία ομίχλης με μηχανή καπνού.

A.3 Κάμερα

Οι κάμερες οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν για το γύρισμα της παράστασης ήταν: Canon 6D, lens 16-22 και Canon 60D, lens 16-22.

Παράρτημα Β

Η Παράσταση

B. Dvd Παράστασης

Dvd τεσσάρων σκηνών της παράστασής μου (1ης , 5ης , 9ης και 10ης).

Βιβλιογραφία

Βιβλιογραφία Ελληνόγλωσση

Arend, H. 2000. *Περί βίας*, Νικολαΐδου – Κυριανίδου, Β. (μτφ.). Αθήνα: Αλεξάνδρεια

Βασιλείου, Α. 2012. «*Επί ξυρού ακμής*» *Ιστορία Νεοελληνικού Θεάτρου*, Αθήνα: Παπαζήση.

Βιβιλάκης, Ι. 2005. «Ο Τεννεσσή Ουίλλιαμς αυτοβιογραφούμενος», *Η Καθημερινή*, 18 Δεκεμβρίου (URL: <http://www.kathimerini.gr/237070/article/politismos/arxeio-politismoy/o-tennessh-oyilliams-aytoviografoymenos>).

Βούλγαρη, Σ. 2014. «Με τη μυρωδιά της θεατρικής πράξης», *Η Καθημερινή*, 22 Νοεμβρίου (URL: <http://www.kathimerini.gr/792934/article/politismos/8eatro/me-th-myrwdia-ths-8eatrikhs-pra3hs>).

Γεωργούλη, Ε. 2003. *Τέννεσση Ουίλλιαμς, Αναμνήσεις*, Αθήνα: Ίνδικτος.

Γεωργουσόπουλος, Κ. 2010. *Από τον Μίλλερ στον Μόλλερ στο Παγκόσμιο Θέατρο 3*, Αθήνα: Πατάκη.

Ζουμπουλάκης, Γ. 2013. «Μαραμένο γιασεμί, ερμηνεία για Όσκαρ», *Το Βήμα*, 1 Σεπτεμβρίου (URL: <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=528089>).

Ματζίρη, Σ. 2010, «*Ένα λεωφορείο – διασκευή του έργου του Τένεσι Ουίλλιαμς Λεωφορείο ο Πόθος / Φεστιβάλ Αθηνών*», *Ελευθεροτυπία*, 10 Ιουλίου (URL: <https://reviewtheatre.wordpress.com/category/%CE%BB%CE%B5%CF%89%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%B5%CE%AF%CE%BF-%CE%BF-%CF%80%CF%8C%CE%B8%CE%BF%CF%82/>).

Ματζίρη, Σ. 2011, *Ελευθεροτυπία - E.net.gr*, 16 Απριλίου (URL: <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=267677>)

Μητρόπουλος, Γ. 2014. «Ραμόνα travel - Η γη της καλοσύνης στο Φεστιβάλ Αθηνών» *protothema.gr*, 29 Μαΐου

(URL: <http://gr.euronews.com/2014/05/29/ramona-travel-in-athens-festival/>)

Μούρ, Σ. 2012, *Το Σύστημα Στανισλάβσκι*, Τσάκας, Α. (μτφ). Αθήνα: Παρασκήνιο

Μπλάτσου, Ι. 2008. «Δεν θέλω ρεαλισμό. Θέλω μαγεία», *Pathfinder*, 13 Μαρτίου (URL: http://clubs.pathfinder.gr/olia_lazaridou/1031108).

Ουίλλιαμς, Τ. 2002. *Λεωφορείο ο Πόθος*, Μπελιές, Αθήνα: Κέδρος.

Ουίλλιαμς, Τ. 2012. *Λεωφορείο ο Πόθος*, Μπελιές, Ε. (μτφ.). Αθήνα: Ηριδανός.

Ουίλλιαμς, Τ. 1998. *Λεωφορείον ο Πόθος*, Πλωρίτης, Μ. (μτφ.). Αθήνα: Καστανιώτη.

«[Παρουσίαση παράστασης]: «Προκλητικά ανατρεπτικό «Λεωφορείο ο Πόθος», Σε απευθείας μετάδοση από το Young Vic στο Μέγαρο Μουσικής», *naftemporiki.gr*, 16 Σεπτεμβρίου 2014.

(URL: <http://www.naftemporiki.gr/story/855715/proklitika-anatreptiko-leoforeio-o-pothos>).

«[Παρουσίαση παράστασης «Λεωφορείο ο Πόθος», Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος]»

(URL: <http://www.ntng.gr/default.aspx?lang=el-GR&page=2&production=6211>).

Πατσαλίδης, Σ. 2011. «Ο θηλυκός κόσμος του Τένεσι Ουίλλιαμς», *Ελευθεροτυπία - Επτά*, Κυριακή 6 Μαΐου (URL: <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=256772>).

Πεφάνης, Γ. 2007. *Σκηνές Θεωρίας. Ανοικτά πεδία στη θεωρία και την κριτική του θεάτρου*, Αθήνα: Παπαζήση.

Πεφάνης, Γ. 2009. *Παράβασης*, τόμ. 9. Αθήνα: ERGO.

Removed, 1999. «A Streetcar Named Desire (1999), Previn, André», *Ψυχαγωγία* (URL: <http://entertainment.in.gr/html/ent/052/ent.33052.asp>).

Σαρηγιάννης, Γ. 2014. «Η Καρνοφουλιά Καραμπέτη γίνεται η Ελληνίδα Μπλανς Ντιμπούα για το Φεστιβάλ Αθηνών», *Το Τέταρτο Κουδούνι*, 29 Ιανουαρίου (URL: http://totetartokoudouni.blogspot.gr/2014/01/blog-post_29.html).

Σιδηροπούλου, Α. 2014. *Τέννεσσι Ουίλλιαμς, «Το Γυάλινο Θηριοτροφείο»: Οδηγός Μελέτης*. Λευκωσία: Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου.

Στανισλάβσκι, Κ. 2006. *Ένας Ηθοποιός Δημιουργείται*, Αγγέλου, Ν. (μτφ). Αθήνα: Γκόνη.

Βιβλιογραφία Ξενόγλωσση

Abbotson, S. C.W. 2005. *Masterpieces of 20th-century American Drama*, Westport: Greenwood Press.

Academy Awards. 2014. «Blue Jasmine (2013)», L.A.: *IMDb*
(URL: <http://www.imdb.com/title/tt2334873/awards>).

Anonymous. 2014. «A Streetcar Named Desire, André Previn», *Opera Santa Barbara* (URL: http://www.operasb.org/event.php?event_id=79).

Bak, J. S. 2013. *Tennessee Williams: A Literary Life*, N.Y.: Palgrave Macmillan.

Banach, J. κ.ά. 2010. *Bloom's How to write about Tennessee Williams*, N.Y.: infobase Publishing.

Berkvist, R. 1975. «An Interview With Tennessee Williams», *The New York Times-on the web*, 21 December
(URL: <https://www.nytimes.com/books/00/12/31/specials/williams-interview75.html>).

Billington, M. 2009. «A Streetcar Named Desire», *The Guardian*, 29 July
(URL: <http://www.theguardian.com/stage/2009/jul/29/review-streetcar-named-desire-donmar>).

Billington, M. 2014. «A Streetcar Named Desire review – Gillian Anderson gives stellar performance», *The Guardian*, 29 July
(URL: <http://www.theguardian.com/stage/2014/jul/29/streetcar-named-desire-gillian-anderson-young-vic-review>).

Bloom, H. 2003. *Bloom's Bio Critiques: Tennessee Williams*, Broomall, PA: A Hights Cross Communications Company.

Brandley, B. 1999. «Theater Review; A Brimming Bathtub As the Focus of Desire», *The New York Times*, 13 September

(URL: <http://www.nytimes.com/1999/09/13/theater/theater-review-a-brimming-bathtub-as-the-focus-of-desire.html>).

Bloom, H. 2005. *Bloom's Guides: Tennessee Williams A Streetcar Named Desire*, N.Y.: EJB Publishing Services.

Bloom, H. 2007. *Bloom's Modern Critical Views: Tennessee Williams*, Updated Edition, N.Y.: Infobase Publishing.

Davis 2010, *The guardian*, 12 February

(URL: <http://www.theguardian.com/stage/2010/feb/12/french-critics-pan-isabelle-hupert>).

Evans, M. 2014. «Critic reveals she was the true inspiration behind Blanche DuBois», *The Telegraph*, 27 July

(URL: <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/10994146/Critic-reveals-she-was-the-true-inspiration-behind-Blanche-DuBois.html>).

Fisher, J. 2011. *Historical Dictionary of Contemporary American Theater: 1930-2010*, Volume1, A-L, Plymouth: The Scarecrow Press, Inc.

Gardner, L. 2014. «My disability helped me understand Blanche DuBois, says Streetcar actor», *The Guardian*, 2 June

(URL: <http://www.theguardian.com/stage/2014/jun/02/disabled-actor-plays-blanche-dubois-streetcar-named-desire>).

Gassner, J. 1948. *Tennessee Williams: Dramatist of Frustration*, *National Council of Teachers of English*, October (URL: <http://www.jstor.org/stable/372063>).

- Hern, P. & Hooper, M. 2014. *A Streetcar Named Desire*, London: Bloomsbury.
- Hooper, M. S. D. 2012. *Sexual Politics in the Work of Tennessee Williams, Desire Over Protest*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Kolin, P. C. 1998. *TENNESSEE WILLIAMS: A Guide to Research and Performance*, Westport: Greenwood.
- Kolin, P. C. 2004. *WILLIAMS: A Streetcar Named Desire*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Lahr, J. 2009. «Dangerous Liaisons. Tennessee Williams and David Mamet on the damage that we do», *The New Yorker*, 14 December
(URL: <http://www.newyorker.com/magazine/2009/12/14/dangerous-liaisons-2>).
- Lant, K. M. 1991. “*A Streetcar Named Misogyny*”. *Violence in Drama*. Cambridge: Press Syndicate of the University of Cambridge.
- Martin, R. A. 1997. *Critical Essays on Tennessee Williams*. New York: G. K. Hall & Co.
- Murphy, B. 2006. *Tennessee Williams and Elia Kazan: A Collaboration in the Theatre*, U.K.: Cambridge University Press.
- Neary, L. 2008. «Blanche DuBois: Chasing Magic, Fleeing the Dark», *Npr*, 15 May
(URL: <http://www.wbur.org/npr/87859194/blanche-dubois-chasing-magic-fleeing-the-dark>).
- O'Connor, J. 1997. *Dramatizing Dementia: Madness in the Plays of Tennessee Williams*, Ohio: Bowling Green State University Popular Press.
- Oscars Ceremonies, 1952. «The 24th Academy Awards», 20 March (URL: <http://www.oscars.org/oscars/ceremonies/1952>).
- Poteet, W. M. 2006. *Gay Men in Modern Southern Literature: Ritual, Initiation, & the Construction of Masculinity*, N.Y.: Peter Lang Publishing.

Simpson R. 2014. «A Streetcar Named Desire (Hull Truck Theatre)», *What's on Stage*, 3 October

(URL: http://www.whatsonstage.com/manchester-theatre/reviews/a-streetcar-named-desire-hull-truck-theatre_35960.html).

Roberts, J. L., 1965. *Cliffs Notes on William's The Glass Menagerie & A Streetcar Named Desire*, Lincoln, Nebraska: Cliffs.

Roudané M. C., 2003. *The Cambridge Companion To Tennessee Williams*, Cambridge: Cambridge University Press.

Ruggeri, R. 2013, «'I Don't Want Realism. I Want Magic!': Blanche Dubois' Downfall in A Streetcar Named Desire», *Literary New Orleans*, 1 April (URL: <https://urliteraryneworleans.wordpress.com/2013/04/01/i-dont-want-realism-i-want-magic-blanche-dubois-downfall-in-a-streetcar-named-desire/>).

Seigle, L. 2010. Blanch Dubois: An Antihero, Boston University Arts & Sciences Writing Program, *BU* (URL: <http://www.bu.edu/writingprogram/journal/past-issues/issue-2/seigle>).

Shine, C. 2010, *Theatre & Dance*, 8 February.

(URL:<http://www.ft.com/intl/cms/s/0/05e0dcd8-14d3-11df-8f1d-00144feab49a.html>).

Sofer, A. 2005, The Tennessee Williams Encyclopedia (review), *Project MUSE* (URL: <http://muse.jhu.edu/journals/mdr/summary/v048/48.1sofer.html>).

Voss, R. F. 2002. *Magical Muse: Millennial Essays on Tennessee Williams*. Tuscaloosa: The university of Alabama Press.

Weiss, K. 2014. *A Student Handbook to the Plays of Tennessee Williams: The Glass Menagerie / A Streetcar Named Desire / Cat on a Hot Tin Roof / Sweet Bird of Youth*, London: Bloomsbury.

Williams, T. 2009. *A Streetcar Named Desire*, Browne M. E. (ed.), Arthur Miller (Intr.), London: Modern Classics-Penguin Books.

Winchell, R. M. 2006. *Reinventing the South: Version of a Literary Region*, Missouri: University of Missouri Press.